

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900.

Andra Kammaren.

N:o 50.

Tisdagen den 8 maj.

Kl. 12 midd.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande maj.

§ 2.

Anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrivelse, n:o 61, till Konungen, angående undervisning i teknisk hygien m m, vid rikets tekniska läroverk;

dels till §§ i riksdagsbeslutet:

n:o 4, angående verkställd omröstning öfver högsta domstolens ledamöter.

n:o 5, angående val af komiterade för tryckfrihetens vård;

n:o 6, angående val af justitieombudsman och suppleant för honom;

n:o 7, angående ändrad lydelse af 18 kap. 16 § strafflagen;

n:o 8, rörande ändrad lydelse af 2 § i förordningen den 21 mars 1884 angående kungörande af tiden för allmänna tingssammanträden i vissa domsagor m. m.;

n:o 9, angående åtgärder för åstadkommande af en förbättrad lagskipning i vissa skuldfordringsmål;

n:o 10, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

n:o 11, angående ansvarsfrihet beträffande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret lemnadt uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankhus;

n:o 12, angående ändrade lagbestämmelser i fråga om riksbankens sedelutgifningsrätt;

- n:o 13, angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge;
n:o 14, angående stämpelafgiften;
n:o 15, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken; och
n:o 16 angående bankovinsten.

§ 3.

Föredrogs, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 85, 86 och 87 samt sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 8.

Bevillningsutskottets härefter föredragna memorial n:o 36, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 30 angående af Kongl. Maj:t framlagdt förslag till förordning om frilager m. m., lades till handlingarna.

Vidare föredrogs och bordlades å nyo bevillningsutskottets betänkande n:o 37.

§ 4.

Härefter föredrogs lagutskottets memorial n:o 48, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af lagutskottets utlåtande n:o 44 i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående minderårigas och qvinnors användande till arbete i industrielt yrke, dels ock fyra med föranledande af berörda proposition afgifna motioner.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Efter föredragning vidare af bankoutskottets memorial n:o 18, angående ändringar i aflöningsstaten för Sveriges riksbank m. m., godkände kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 6.

Härefter föredrogs lagtskottets utlåtande n:o 46, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åstadkommande af nya, så vidt ske kan, öfverensstämmande civillagar för de tre skandinaviska länderna.

*Angående
åstad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.*

Dervid anförde:

Herr Lindhagen: Herr talman! Såsom jag erinrat i min motion, afått 1876 års Riksdag en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till en fullständig handelslag för Sverige äfvensom egna omsorg deråt att, så vidt ske kunde, derigenom ävägabragtes öfverensstämmelse med motsvarande norsk och dansk lagstiftning. I anledning af denna Riksdagens skrifvelse hafva sedermera öfverensstämmande lagar inom viktiga delar af den speciella handelsrättens område antagits i alla tre länderna, nemligen vexellag, lag om varumärken, lag om handelsregister, firma och prokura, sjölag och checklag. Derigenom har den viktigaste lagstiftningen på detta område blifvit gemensam, så att det numera endast återstår försäkringspatent och bolagslagsstiftningen. Emellertid har Sverige på egen hand gått i författning om stiftande af nya lagar i fråga om bolag och patentväsendet, och man kan icke annat än förundra sig öfver, hvarför en samverkan på dessa områden icke kommit till stånd. Såsom det synes, beror detta på ett rent förbiseende och bristande initiativ i detta afseende. Den sålunda åstadkomna gemensamma lagstiftningen har emellertid ådagalagt, att en samverkan på lagstiftningens område icke blott är möjlig, utan äfven leder till snabbare och fruktbarare afgöranden; den har äfven i praktiken medfört det största gagn, och den har slutligen visat sig gent emot utlandet besitta en auktoritet, som de särskilda nordiska ländernas lagar eljest icke i allmänhet ega.

När man nu kommit så långt på den speciella handelslagstiftningen, så är nästa steg, om man öfver hufvud vill fortskrida på en gemensam lagstiftning för de nordiska länderna, att öfvergå till den allmänna civilrätten, med afseende å hvilken det finnes utsigt att på vidsträckt område åstadkomma en öfverensstämmande lagstiftning, hvilket deremot icke är fallet med processrätten och åtskilliga andra rättsområden, der lagarna tills vidare måste vara ensidigt nationella.

I höstas framkastade också professor Jul. Lassen i Köpenhamn den tanken, att man borde söka ävägabringa en gemensam civil lagbok för de nordiska länderna. Ehuru samma tanke åtskilligt sysselsatt mig, skulle jag dock knappast tilltrott mig väcka frågan på tal, såvida icke detta uttalande från en auktoritet ingifvit mig den tillförsigten, att saken skulle vinna någon genklang äfven i Danmark. Klart är, att för ett sådant lagstiftningsarbete nu föreligga goda betingelser

*Angående
åstad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.
(Forts.)*

särskildt med hänsyn dertill, att de civillagar, som för närvarande i de tre nordiska länderna finnas, äro mycket gamla. Den i Danmark är af 1683, den norska är af år 1687 och den svenska af år 1734. Redan långt tillbaka har man i de tre länderna sökt å nyo kodifiera civilrätten och skaffa sig nya lagar, utan att det hittills lyckats, men förr eller senare måste man i alla tre länderna taga i tu med denna uppgift, och detta sannolikt mycket snart, hvarvid den tanken tränger sig fram, att det är nödvändigt att söka handla i samråd, ty gör man det icke nu, så är möjligheten afklippt för en lång framtid.

Nu har lagutskottet hemställt, att man tills vidare skall inskränka det ifrågasatta gemensamma lagstiftningsarbetet till obligationsrättens område, och med detta utskottets resultat kan jag ej vara annat än belåten. Jag hade nemligen icke föreställt mig, att man redan i första anloppet skulle komma ens så långt.

Frågan är nu emellertid äfven den, huru man för framtiden skall ställa sig gent emot en gemensam lagstiftning inom öfriga delar af civilrätten. I detta afseende är utskottets uttalande ganska torftigt och försigtigt, och jag anser därför för min del, att det är af vigt att i största korthet angifva den sympati för saken, som i de olika länderna kommit till uttryck med anledning af motionen, och jag skall därför tillåta mig att lemna en liten öfversigt öfver det läge, hvori frågan, såvidt till min kännedom kommit, i de olika länderna befinner sig. Dertill har jag äfven en alldeles särskild anledning till följd af det anförande i denna fråga, som i går framfördes i Första Kammaren af en talare. Denne, som förut synnerligen ampelt lofordat motionens syfte, förklarade emellertid i sitt yttrande, som jag åhörde, att öfverensstämmande nordisk civillagstiftning endast vore en utopi. Och äfven, om så ej vore förhållandet, ville talaren i alla fall ej vara med derom, då allmänna lagen alltid borde vara nationel. Fastän talaren emellertid ej ville ställa sig alldeles afvisande mot lagutskottets hemställan, ansåg han dock, i fall jag fattade honom rätt, att de särskilda länderna skulle först hvar för sig uppgöra ett fullständigt förslag till obligationsrätt, hvilket, så vidt jag kan förstå, dock nödvändigtvis leder till att ett gemensamt arbete äfven på detta område skulle rinna ut i sanden. Gent emot denna uppfattning måste jag ställa yttranden från andra håll, der man ingalunda uttalat sig så misströstande och afvisande, som i går skedde uti Första Kammaren. Jag ber om ursäkt, att jag härvid kommer att blifva något långrandig, ehuru jag nog förstår, att det i riksdagens sista timme är olämpligt att komma med något längre anförande. Men saken är emellertid af den vigt, att jag vill hafva till protokollet förvaradt, hvad jag nu kommer att yttra; och vilja ej herrarne höra på, kunna ju herrarne gå ut på en halftimme.

Jag börjar då med **Danmark**. Omedelbart efter det denna fråga väckts i Riksdagen, yttrade den danska tidningen Nationaltidende

bland annat: »Den starka impulsen till att bringa lif i den stora tanken om en gemensam nordisk civillagstiftning är synnerligen egnad att väcka uppmärksamhet i vida kretsar, och vi hafva redan mottagit vittnesbörd om att meddelandet har lefvande intresserat många. Efter hvad vi sålunda redan nu kunnat erfarva möter idéen i hög grad sympati i våra juridiska kretsar, äfven om någon kan hysa en eller annan principiel betänklighet, samt en medveten eller omedveten förskräckelse för att komma in på något nytt måhända gör sig gällande hos andra, i synnerhet hos äldre advokater och embetsmän. De kunna dock trösta sig med att saken i hvarje händelse icke låter realisera sig i en handvändning». En och en half månad derefter hade samma tidning i en artikelserie följande slutord: »Såvidt vi kunnat erfarva, förefinnes det hos våra ansedda jurister en genomgående välvillig stämning för saken, hos åtskilliga — måhända i synnerhet bland de yngre — till och med benägenhet att gå tillsammans med Sverige ensam, derest det skulle visa sig att Norge icke vill vara med.»

Tidningen Samfundet avslutar en längre artikel i ämnet på följande sätt: »När nu Sverige, troget mot sina traditioner, synes på väg att på nytt resa spörsmålet om en nordisk gemensamhetslagstiftning, är det all orsak önska, att dessa sträfvanden måtte krönas med framgång. I Danmark skall den framförda tanken säkert blifva mottagen med allt det erkännande, den förtjenar, såväl af lagstiftningsmagtens faktorer som af de enskilde medborgarne. — Det är då att hoppas, att nordens jurister, som nu i så många år samlat sig till juristmöten, skola blifva i stånd att förverkliga denna stora tanke. De skulle derigenom kraftigt verka för uppyllandet af hvad i inbjudningen till det första nordiska juristmötet 1872 uttalades som ett af dessa mötens uppgifter, nemligen att verka för att lagstiftningen i de särskilda länderna må blifva så likartad, som med tillbörlig hänsyn till nationella och lokala egendomligheter och derigenom framkallade olikheter låter sig göra».

Den danska tidskriften Ugeskrift for Retsvæsen yttrar i ämnet bland annat följande: »Det är all möjlig anledning till att hoppas, att denna betydelsefulla sak också från norsk och dansk sida må blifva tagen praktiskt upp. Om den både omedelbara praktiska nyttan och den stora ideella betydelsen af en gemensam nordisk privaträtt kan det blott vara en mening, och de svårigheter, som ett sådant arbete onekligen erbjuder, kunna knappast betecknas som öfvervinneliga, blott man icke strax sigtar allt för högt, t. ex. med ett slag vill aflägsna hvarje skilnad i den med ett folks traditioner så nära sammanhängande familje- och arfsrätten. Det skulle väl först och främst vara den allmänna förmögenhetsrätten, som det kan blifva fråga om att göra till föremål för en sådan gemensam kodifikation».

Professor Lassen har sedermera enskildt uttalat, att han helt och hållet ansluter sig till motionen både i premisser och konklusion, men att äfven han af opportunitetsskäl är med om att den ifråga-

*Angående
åstad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.
(Forts.)*

*Angående
åstad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.
(Forts.)*

satta lagstiftningen till en början inskränkes till obligationsrätten, hvarvid han helst vill äfven medtaga de delar af sakrätten, som röra lösören. Och han anser det vara synnerligen lyckligt, om initiativet i denna fråga utgår från svensk sida.

Slutligen hafva tre andra danska jurister, professorerna Torp, Matzen och Bentzon, enligt en korrespondens till norska tidningen Aftenposten, uttalat sig i frågan. Jag skall i största korthet återgifva något af hvad dessa tre jurister enligt tidningarnes referat haft att säga.

Professor Torp förklarade bland annat, att i fall icke professor Lassen för sitt uttalande gripit tillfället vid reformationsfesten i fjol, så skulle han sjelf gerna ha gjort det, så snart han fått anledning dertill. Beträffande sakens utförbarhet yttrar han: »Hvem vet icke, hvilken betydelse den goda viljan har. Med den kan mången börda bäras, mången svårighet öfvervinnas. Men om man, ledd af en eller annan hemlig baktanke, icke har lust till något, ja, då kan det lätt nog blifva oöfvervinneliga svårigheter att argumentera med». Professor Torp anser, att i alla händelser Danmark och Sverige böra samarbeta, i fall det icke kommer till stånd något samarbete med Norge.

Professor Matzen anförde i afseende å kodifikationer i allmänhet: att de svårigheter, som man i Norge åtminstone på vissa håll tycktes vilja uppresas, torde vid närmare betraktande visa sig vara icke oöfvervinneliga; men under alla omständigheter skulle de väl bäst öfvervinnas, delvis åtminstone, genom samarbete med danska och svenska kolleger. Och äfven om Norge för tillfället finner större eller mindre skäl att bortse från ideella skandinaviska hänsyn — ifrån tanken på det nödvändiga för oss små folk att så vidt möjligt är hålla ihop och stå rygg mot rygg, stödjande hvarandra — så bör det dock läggas vikt på den rent praktiska hänsynen till den lättnad i samlif och samfärdsel, som gemensam lagstiftning naturligen är egnad att främja. Divergenser i den allmänna borgerliga lagstiftningen verka i många fall oundvikligen såsom en hämsko för ekonomisk och materiel samverkan, verka isolerande och qväfva derigenom mången immateriel kulturutveckling.

Slutligen yttrade professor Bentzon, att oafsedt alla betänkligheter och svårigheter, skall dock en gemensam nordisk kodifikation, fränsetd från en kodifikations uppenbara rättsliga betydelse för de särskilda länderna, i alla händelser ha betydelse icke allenast för en mera ideel framsynt skandinavism, utan också och icke minst i rent praktiskt afseende, der samlif och samqväm mellan grannfolken nu ofta stöter på skickelsedigra vanskligheter.

Hvad nu angår de invändningar, som ändock kunna framkomma från Danmark, så äro dessa naturligtvis i främsta rummet de i denna fråga konservatives betänkligheter, som Nationaltidende betecknade såsom framförda af äldre sakförare och embetsmän. Men hvar helst en ny fråga uppstår, komma dylika betänkligheter fram;

och de äro ju naturligtvis endast till för att småningom öfvervinnas, så att jag behöfver icke närmare ingå på dem.

Vidare har framställts den invändningen, att man i Danmark för närvarande är synnerligen upptagen af reformer på straff- och processrättens område, och att det därför blefve ganska olägligt att nu upptaga frågan i hela dess vidd. Denna invändning träffar naturligtvis ej sjelfva tanken, men man får ju i alla fall medgifva, att någon hänsyn måste tagas till detta förhållande. Visserligen är det min uppfattning, att en skandinavisk lagstiftning ingalunda behöfver undanskjuta ett omfattande nationellt lagarbete, utan att tvärtom ett samtidigt upptagande af den förra uppgiften bör verka sporrande på den senare. Men anlägges redan i början det gemensamma arbetet allt för vidlyftigt, måste uppstå misströstan att gå i land dermed och derigenom äfven lätt i ena eller andra landet framkallas obenägenhet för att öfver hufvud taget inlåta sig på saken. Och jag anser det därför, som sagdt, vara klokt att till en början inskränka sig till någon viss del af civilrätten.

Slutligen har det från danskt håll ifrågasatts, huruvida ej en skandinavisk kommissions arbete möjligen skulle obehörigen binda och prejudicera de särskilda ländernas riksförsamlingars bestämmanderätt i afseende på detta lagstiftningsarbete. Men jag undrar, om icke här snarare är att finna en fördel. Ty det är klart, att i alla reella, verkligen viktiga frågor intet lands riksförsamling lär, blott därför att kommissionen föreslagit något, besluta någonting, som den ej anser vara rätt och lämpligt. Deremot skulle ett sådant lagstiftningsarbete medföra den stora fördelen, att man afstode från en mängd detaljbetänkligheter och att allt detta smågnat emellan juristerna, hvilket hittills förstört så mycket lagarbete, blefve mindre framträdande. Och just erfarenheten från det hittills genomförda gemensamma lagstiftningsarbetet visar, att uppgifter, som det förut var så svårt att komma till enhet om, lättare genomförts så snart det blef ett skandinaviskt arbete.

Dessa betänkligheter hafva framställts i bref till mig från en framstående dansk jurist och riksdagsman, men oafsedt detta uttalar denne, som rådgjort med åtskilliga jurister och riksdagsmän, sitt enskilda omdöme om saken på följande sätt: »Om emellertid den svenska Riksdagen beslutar, att det skall inledas förhandlingar med Danmark och Norge om en gemensam kodifikation, och den svenska regeringen derefter hänvänder sig till den danska, så tviflar jag icke på att en sådan framställning skall blifva besvarad tillmötesgående, möjligtvis dock med hemställan, att man tills vidare begränsar sig till att arbeta på en kodifikation af obligationsrätten.»

Detta om Danmark.

Jag öfvergår nu till **Norge**. Den anledning jag kunde hafva att tro, att man äfven i Norge skulle vilja vara med om denna sak, var först den omständigheten, att i norska grundlagen af år 1814 står intagen den bestämmelsen, att en ny civillagbok skulle föreläggas

*Angående
åstad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.
(Forts.)*

Angående
åstad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.
(Forts.)

Stortinget till antagande vid nästa storting eller senast det näst der-
efter följande. Detta blef naturligtvis ej af, ty en sådan uppgifts
lösning kan ej skakas fram ur armen i en handvändning, och den
kommission, som tillsattes, misslyckades också. Den fråga, som år
1814 ansågs mogen, väntar sålunda ännu på sin lösning, och man bör
då kunna förespegla sig, att tanken nu skulle fortfarande kunna vinna
gehör i Norge.

Vidare har jag i fråga om utsigterna i Norge ej kunnat under-
låta att fästa afseende vid ett uttalande af professor Hagerup i ett
tal, som han under allmän tillslutning höll vid juristmötet i Kristiania
i fjor i ett ämne, som intimt berör det nu förevarande. Han yttrade
nemligen, enligt ett tidningsreferat, i fråga om de nordiska juristernas
arbete för »rättsgemenskap i Norden» följande: »Det är gemensamt
behof, som framkallat gemensam rättsuppfattning, och om våra upp-
gifter vid första ögonkastet kunna synas blygsamma, äro de dock vid
närmare betraktande upphöjda, och deras betydelse kan icke lätt
öfverskattas. Ty det hus, vi i gemenskap sökt uppbygga, är ett
stycke nordisk kultur, så sant som rätten är en led i kulturen. De
finnas väl, som mena, att begreppet nordisk kultur är en chimär,
ja, till och med en förargelse, genom att det påstås kasta en skugga
öfver det särskildt nationella. Men juristmötenas arbete och resultat
visa, att den nordiska kulturen är en realitet, som icke dödar de
nationella elementen, utan tvärtom skaffar dem större allmängiltighet.
Om nordens folk icke söka denna gemenskap, äro vi hemfallna
antingen till stagnation eller uppgående i ett större kultursamfund.
Visserligen är det så, att vi icke stänga till för impulserna utifrån,
men vår historia och icke minst vår rättshistoria visar, att de nordiska
folken äro kallade att göra en egenartad insats i rättsutvecklingen
och dermed i den allmänna kulturen. En framstående statsman har
sagt, att vår tid är en hård tid för de små nationerna. Men låtom
oss icke glömma, att visserligen kunna de små nationerna under-
tryckas och lemlästas, men dö kunna de icke, så sant de ha en
kulturuppgift och äro medvetna derom. Detta vårt medborgarbrief
skola vi förvärfva oss hand i hand i slutna led.»

Sedan denna fråga var väckt här i Riksdagen, utkommo efter
någon tid åtskilliga ledande artiklar i ämnet uti norska tidningen
Morgenbladet, hvilka artiklar lära vara författade af en yngre professor
vid Kristiania universitet. De äro väl skrifna och söka ådagalägga
en viss välvillighet, men ställa sig dock i sak i det hela afvogt mot
sjelfva saken, och det var just denna afvoghet, som framkallade de
danska professorernas förutnämnda uttalanden mot den norska tidnin-
gens uppfattning.

Morgenbladets artiklar framhöllo tre synpunkter. För det första
att den norska rätten icke är så bearbetad, att en lagbok kan byggas
på det arbete, som redan är utfördt. Stora delar af den speciellt
norska rättsuppfattningen vänta ännu på sin upptäckare, och den
vetenskapliga bearbetningen af den norska privaträtten kan icke af-

slutas inom en öferskådlig framtid. — Jag kan ej neka till, att enligt min uppfattning detta måste vara en fördel; ty i samma mån det i något land upptäckes en specifik rättsuppfattning för det landet, är också samarbete på detta område afklipp. För öfrigt torde, såvidt jag förstår, den rättsuppfattning, som i det ena eller andra landet ännu ej blifvit upptäckt, icke hafva någon synnerlig reel betydelse.

Den andra synpunkten var, att de tre nordiska länderna sedan länge i afseende å sin lagstiftning följt det engelska systemet och att dermed bör fortsättas. En kodifikation deremot skulle förutsätta, att man lagfäster en del allmänna principer och problem, som icke alls egna sig därför, och hvilkas lösning i lagen snart skulle göra den föråldrad. Af dessa och andra skäl är kodifieringssystemet för oss förkastligt. Det betingas sålunda hvarken af rättssäkerhetens eller af rättsutvecklingens intresse. — Hvad då England beträffar, så har med dess komplicerade system och konservatism det hitintills varit omöjligt att åstadkomma en kodifikation, men behovet deraf har dock ofta erkänts. Och i Indien har England dock genomfört en fullständig kodifikation af civilrätten. Men vidare måste jag säga, att uttalandet, att det är det engelska systemet, som här i de nordiska länderna tillämpats och äfven framdeles bör tillämpas, måste verka såsom en fullkomlig öfverraskning för alla. Förhållandet är väl tvärtom, att i de nordiska länderna alla rättstraditioner tala till förmån för rättsnormernas sammanförande i en lagbok, och sedan länge ingår åtminstone hos oss i det allmänna medvetandet, att vi förr eller senare måste hafva en ny lag i stället för den gamla, som ännu gäller. En kodifikation af lagbuden torde ej heller i längden kunna förblifva främmande för någon rättsordning, som vill tillgodose rättssäkerhetens och rättsutvecklingens intressen. En annan fråga åter är, hvilken metod bör användas för en dylik kodifiering, som ju kan ske på olika sätt. Och i detta afseende är det att hoppas, att jemlikt gammal häfd inom de nordiska länderna äfven framdeles vid omfattande lagarbeten förnämligast skall gälla att i lagen upptaga erforderliga regler för de praktiska behoven utan att i sjelfva lagen å ena sidan skatta åt ett ofruktbart teoretiserande eller å andra sidan söka förutse och regelbinda alla tänkbara rättsfall, hvarigenom en riktig och rättvis lagtillämpning ofta nog försvåras. I dessa begge afseenden torde exempelvis den nya tyska civillagen böra tjena mera till varning än till efterföljd.

Slutligen anmärkte artikelförfattaren i Morgenbladet, att sträfvan det efter rättsenhet för de nordiska länderna icke tjenar till något, då de ej hafva en gemensam lagstiftnings- och rättskipningsmagt, och sålunda ingenting finnes, som kan för framtiden trygga denna enhet. Häremot vill jag erinra, att denna anmärkning äfven träffar den gemensamma lagstiftning, som redan är genomförd. Och vidare bör väl det bästa ej få vara fiende till det goda. Med öfverensstämmande skandinavisk lagstiftning afses ju endast att lägga grund för en framtidsbyggnad och på samma gång vinna åtskilliga hellre än inga för-

*Angående
åstad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.
(Forts.)*

Angående
åstad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.
(Forts)

delar för den närmaste tiden. Äfven om det måste förutsättas, att uti en skandinavisk lag kan i de särskilda länderna ensidigt vidtagas en eller annan ändring i detaljerna, så är dock sjelfva underlaget i väsentliga delar fortfarande gemensamt, och derpå kan byggas äfven den förhoppningen, att vid hvarje ny fullständigare omarbetning af lagen man skall komma hvarandra ännu närmare. De nordiska folken hafva här fått sig pålagd den tacksamma uppgiften att gifva ett föredöme, hurusom särskilda länders politiska oberoende af hvarandra ej bör utgöra ett hinder för dem att till ömsesidig bättnad samarbeta i fredliga värf.

Emellertid faller artikelförfattaren i viss mån ur sin roll, då han såsom slutord yttrar: »Det samarbete med Sverige och Danmark inom handelslagstiftningen, som så lyckligt är begynt och redan medfört så mycken nytta, bör icke afstanna, utan återupptagas och fortsättas.» Och han förklarar vidare, att han vill stödja hvarje praktiskt arbete för en nordisk gemensamhetslagstiftning inom dertill lämpade områden. Detta är ju vackert så; det är dock en utsträckt hand.

Med anledning af de danska professorernas uttalanden mot innehållet i Morgenbladets artiklar, tog professor Hagerup offentligen till orda i norska tidningen Aftenposten. Han åberopar der, hurusom han redan vid ett tidigare tillfälle med anledning af professor Lassens utkastade tanke för sin del uttalat bland annat: »Det lär icke kunna bestridas, att gemensamhet på privaträttens område skulle vara af stor betydelse särskildt i fråga om förmögenhetsrätten.» Efter att hafva anfört en del betänkligheter och svårigheter yttrar professor Hagerup nu vidare: »Hvarje betänklighet bortfaller emellertid efter min mening, om man, i stället för att på en gång utsträcka försöket till civilrättens hela område, i början begränsar detsamma. Derigenom skall man blifva berättigad hoppas att inom en rimlig tid kunna framlägga ett resultat, som långt ifrån att hindra kodifikationssträfvandena skall visa sig vara den naturligaste och gångbaraste vägen för dem.» I detta afseende hänvisar professor Hagerup särskildt till obligationsrätten, men anser, att man helst borde börja endast med den del af detsamma, som handlar om köp och försäljning. Derigenom skulle man också, anser han, aflägsna den betänkligheten, som i synnerhet i Norge och Danmark kan göras mot att just nu taga i tu med nya omfattande lagstiftningsarbeten, då stora lagreformer stå på dagordningen och kräfva sin lösning: i Norge en fullständig reform af hela straffrätten och civilprocessen, och i Danmark af civil- och straffprocessen, hvilken sista möjligen måste föra med sig frågan om en ny strafflag för Danmark.

Emellertid har en annan af Norges mest framstående jurister i denna fråga enskildt skrivit till mig, bland annat: »Personligen hyser jag mycken sympati för ett arbete i den uti motionen ifrågasatta riktningen och kan icke heller dela de principiella betänkligheter mot kodifikationer, som i Norge kommit till orda, ehuruval jag fullt ut medgifver, att det må föreligga betingelser för att de skola kunna lyckas och att det lätt kan blifva värre än intet. Med all respekt

för rättshistorien, vill jag också här helst hafva så litet af den som möjligt. I länder, hvilkas rättsutveckling har fortgått oafbruten, skall man i regel finna, hurusom institutioner dö bort, gå framåt, eller alldeles förvandlas, så att det till slut är litet eller intet kvar af det gamla. Att åter i ett land, der den jemna historiska utvecklingen mera våldsamt afbrutits, söka i en viss grad konstruera detta tillbaka, kan då så mycket mindre vara en uppgift för ett praktiskt lagstiftningsarbete.» Efter det mottagande saken funnit i Norge och med hänsyn till att åtskilligt annat lagarbete der är under arbete hyste brefskrifvaren dock åtskilligt tvifvel, »huruvida spørsmålet för ögonblicket kunde med fördel upptagas. »Emellertid», försätter han, bör saken för visso hafvas i sinnet och utan att redan i början uppställa som program en hel gemensam civillagstiftning, kunde man ju till exempel begynna med obligationsrätten, som man också i Schweiz har gjort gemensam, utan att det därför har befunnits nödvändigt utsträcka gemenskapen till civilrättens andra hufvudafdelningar.»

*Angående
ästad-
kommande
af för de tre
skandina-
riska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar
(Forts.)*

Jag öfvergår nu till **Sverige**. Äfven här hafva inom pressen och från en mängd enskilda personer uttalats stora sympatier för en gemensam civillagstiftning, men af opportunitetsskäl har det äfven här i allmänhet ansetts, att man i början måste inskränka sig till obligationsrätten. Emellertid har jag äfven hört den uppfattningen uttalas, att hvad man borde börja med vore en kodifikation af den i alla tre länderna så antiqverade äktenskapsrätten. Jag vill i detta sammanhang uttala mitt nu uppkomna bekymmer med anledning af den riksdags-skrifvelse, som förra året afläts till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande af en ny lagstiftning rörande äktenskaps-skiilnad. Man äfventyrar derigenom att inlåta sig på en ny svensk separatlagstiftning i en vigtig del af äktenskapsrätten, hvilket från gemensamhetstankens synpunkt vore mycket olyckligt. Kan denna sak ej uppskjutas, eller kan man ej möjligen söka vinna största möjliga öfverensstämmande äfven på detta område?

Vidare må jag till belysande af stämningen för en samverkan åberopa det förhållandet, att Sveriges allmänna handelsförening i ett cirkulär till de föreningens ledamöter, som hafva säte i Riksdagen, på angifna beaktansvärda skäl hemställt, att de måtte arbeta för att motionen vinner framgång åtminstone hvad angår obligationsrätten, såsom innefattande de allmänna rättsreglerna för samfärdseln och varuutbytet. Föreningen hoppas att genom ett sådant samarbete äfven skola främjas utsigterna att vinna öfverensstämmelse mellan de nordiska länderna i patent- och bolagslagstiftningen.

I samma syfte får jag åberopa, hurusom kort efter det frågan framkommit i Riksdagen väcktes en motion i försäkringsföreningen om gemensam försäkringslagstiftning för de tre nordiska länderna. Detta förslag antogs enhälligt af föreningen, som ingick med framställning derom till Kongl. Maj:t. I anledning häraf har herr justitieministern satt sig i förbindelse med den danske inrikesministern Bramsen, hvilken nyss för detta ändamål varit på besök här i Stock-

*Angående
ästad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmade
civillagar.
(Forts).*

holm. I sammanhang dermed lärer äfven herr Bramsen med anledning af ett uttalande i danska riksdagen bragt på tal frågan om gemensam patentlagstiftning.

Jag vill slutligen yttra några ord till bemötande af ett par invändningar mot saken, som af enstaka personer i Sverige blifvit framställda. Den ena invändningen är den, att man bör först och främst tänka på förverkligandet af lagberedningstanken. När fråga var om anslag till lagbyrån, uttalades, såsom herrarne erinra sig, i Första Kammaren och äfven i Andra den uppfattningen, att lagbyrån borde utbyttas mot en lagberedning i den gamla stilen. Den talare i Första Kammaren, som i går yttrade sig i nu föreliggande fråga, framhöll dervid uttryckligen, att detta gemensamma lagstiftningsarbete i inga händelser får utgöra något hinder för lagberedningsarbetet, som hos oss har gamla anor och till hvilket vi böra återgå. Nu är det dock så, att man ju icke skall först utveckla formerna för lagstiftningsarbetet och sedan utfinna uppgifter, som passa för dessa former: utan man skall väl först göra klart för sig, hvilka uppgifter lagstiftningsarbetet bör hafva för den närmaste framtiden och sedan derefter anpassa de former, som behövas för de sålunda beslutade uppgifterna. För öfrigt bör man, synes mig, ej för det ena goda förskjuta det andra. En lagberedning kan väl hafva till uppgift att arbeta på rättegångsväsendet eller andra rent nationella lagstiftningsfrågor. Man kunde också tänka sig, att denna lagberedning, om den komme till stånd, skulle blifva den svenska afdelningen af den skandinaviska kommission, som får i uppdrag att till en början arbeta på obligationsrätten. Men då inträffar det, att, som sagdt, den nämnde talaren i Första Kammaren föreslog, att hvarje land för sig skulle utarbета förslag till obligationsrätt och att man sedan möjligen kunde söka jemka i hop dessa olika förslag. En hvar inser, att genom ett sådant tillvägagående det lätt ej blir någonting alls utaf; vill man saken, måste, såvidt jag förstår, samarbete från början på det ena eller andra sättet komma till stånd. Jag vill derfor uttala den bestämda uppfattningen, att om lagberedningen — mot hvilken jag ingenting i princip har att invända — emellertid sålunda skall blifva själfändamål och i sin mån hindra utvecklingen af en nordisk kultur, det kan med skäl ifrågasättas, om denna inrättning blir till gagn för fäderneslandet.

Den andra invändningen, hvartill kanske i någon mån tagits hänsyn genom utskottets temligen tama och försigtiga utlåtande, är den, att genom realiserandet af ifrågavarande förslag de svenska nationella intressena möjligen skulle komma att blifva lidande. Särskildt lär man befara att hos en del ledamöter inom Första Kammaren möjligen skulle yppas farhågor i denna rigtning. Detta förmodande har jag för min del ansett ganska osannolikt, ehuru väl det nu visat sig, att talaren i Första Kammaren på visst sätt anslog en sådan sträng. Denna lagstiftning skulle ju emellertid endast »så vidt ske kan» blifva gemensam. Syftet är naturligtvis, att i de delar af civilrätten, der vid eventuel

kodifiering en fullständigare omarbetning oundgängligen kräfves eller eljest kan medgifvas, söka så vidt möjligt göra detta nya lika för alla länderna. Och det måste äfven erkännas, att, om man redan nu lyckades på sådan grundval genomföra en nordisk lagbok, med all sannolikhet ingen sedermera skulle vilja hafva detta arbete ogjort.

För öfrigt, är det verkligen så stor olikhet mellan de nordiska ländernas civillagstiftning äfven på andra områden än obligationsrätten? Jag ber först få erinra derom, att Danmark och Norge i slutet af 1600-talet fingo i det stora hela lika lagstiftningar, och ända hitintills hafva de äfven bibehållit sig ganska öfverensstämmande. Här gäller således i själfva verket ett samarbete ej mellan tre, utan endast två olika lagstiftningar. Hvad är då skilnaden mellan de svenska rättsprinciperna å ena sidan och de norsk-danska å den andra? Vid besvarandet af den frågan böra vi komma i häg, att de vanliga internationella rättsprinciperna möta här å ömse sidor likaväl som i nästan alla lagstiftningar; samt att vidare de allmänna rättsgrunderna i öfrigt framväxt inom de tre länderna ur samma historiska mark. Men huru hafva de mera oväsentliga detaljerna kommit till? Tänker jag på lagarne, har det tillgått så, att en eller annan lagskrifvare hittat på en detalj, som sedan blifvit lag, för att längre fram å nyo utplånas på grund af en annan lagskrifvares nyck. Om man läser lagberedningens och lagkomiténs förslag till nya civillagar, finner man en mängd gamla detaljer kastade öfver bord ssmt en hel del nya införda. Men därför har väl ingen mot dessa förslag invändt, att de ej skulle vara nationella. Och är det fråga om praxis, huru bildar sig då lag? Jo så, att de rättslärdes och domarnes tillfälliga personliga uppfattning för särskilda fall blifva prejudikat, hvilka sedan till någon tid utföras mer och mer i sina konsekvenser. Men icke har denna rättsbildning framvuxit ur en historisk folklig rättsuppfattning.

Nej, det som verkligen här förmenas utgöra ett hinder är det nationella i dålig betydelse. Det är nemligen ett egendomligt förhållande, att små folk ofta nog hafva benägenhet att söka sin storhet i att vara så små som möjligt. Nationaliteten blir då ingenting annat än en stagnation inom egna gränser. Men vi torde nog inse, att det just är de nya tillströmningarna och de friska vindarne, som i eminent mening befrämja den nationella utvecklingen. Hvad som i synnerhet är egnadt att sålunda höja det nationella lifvet, är den idé, som genom konkurrensens äflan och stridigheter af alla slag tränger sig oemotståndligt fram, nemligen solidaritetens idé, känslan af broderlig samhörighet mellan medborgarne i ett land och mellan de olika folken. Och här medgifver jag, att den förra samhörigheten i stort sedt utgör en förutsättning för den senare. Vår nationellaste angelägenhet är därför främjandet af solidariteten mellan landets alla invånare, hvilket spørsmål sammanfaller med frågan om utsträckt politisk rösträtt, som också i dag ligger på kammarens bord.

Jag yrkar emellertid, herr talman, bifall till utskottets hemställen.

*Angående
astad-
kommande
af för de tre
skandinaviska län-
derna
öfverens-
stämmade
civillagar.
(Forts.)*

Angående
åstads-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmade
civillagar.
(Forts.)

Herr Hedin i Stockholm: Jag anhåller att i denna sak få yttra några ord — en röst ur den icke juridiskt skolade mängdens led. Då den mycket ärade motionären funnit sig böra, för tillfället och under nuvarande omständigheter, åtnöja sig med det magra resultat, hvartill lagutskottet reducerat hans vackra initiativ, återstår naturligtvis för mig och andra icke heller någonting annat. Men jag vill dock säga, att när utskottet här har kunnat anföra såsom skäl för begränsning af den af motionären ifrågasatta uppgiften, att omfattningen af hans förslag är för stor, man utan tvifvel hade kunnat med största lugn öfverlemna åt Kongl. Maj:t i Sverige och de båda andra regeringarna att efter närmare förhandlingar härom begränsa uppgiften till hvad man kunnat komma öfverens om.

Vidare vill jag erinra, att då det i utskottslåtandet heter, att »fördelarne af en gemensamhetslagstiftning svårligen kunna antagas hafva vunnit det allmänna erkännande hos de nordiska folken att» etc., detta är en fras, som i sjelfva verket betyder rent af ingenting. »Det allmänna erkännandet» — hvad är det? Det är nog, om det allmänna erkännandet finnes hos majoriteten af dem, som hafva någon kompetens att döma och yttra sig i sådana saker, och denna förutsätter jag hos lagutskottet, som ju ock visat sympatier för motionen i dess helhet. I slika fall är det deras sak, som förstå att bedöma uppgiften, att gå i spetsen och draga den allmänna meningen med sig. Men alldeles icke kan man begära, att ett sådant allmänt erkännande — om dermed menas, att mängden af folket i Sveriges bygder skulle hafva begrepp om denna sak — skulle kunna förefinnas. Det kan jag ej ens förutsätta hos den i fråga om särskildt intresse för och insigt i allmänna frågor bäst lottade delen af Sveriges befolkning, nemligen invånarne i Kalmar stift. Der veta vi ju, att gubbar och gummor i massa, säkert utan undantag, till och med hafva en sådan kannedom om den kyrkligt administrativa indelningen och om den kyrkliga förvaltningen, att der uppstår — hur var det? — ett fasans rop från dem allesammans, i fall det skulle gå derhän, att det stiftets biskop en gång i framtiden komme att residera i Vexjö. En sådan insigt i dylika frågor är icke att förvänta på något annat ställe i Sveriges rike än i Kalmar stift, der uppenbarligen en alldeles ny och hittills okänd naturkraft — kallad »stiftskänsla» — af vulkanisk beskaffenhet visat sig i bemälda anskri.

Det är ju alldeles gifvet, att jag och andra icke-rättslärde ej på långt när kunna genomskåda hela innebörden utaf ett sådant förslags konsekvenser som motionärens. Men några allmänna hufvudsynpunkter äro vi fullt i stånd att fatta, och jag skall angifva, hvilka dessa för min del äro.

För det första måste vi allesammans veta, att enhet i den borgerliga lagen mellan de tre skandinaviska folken skulle medföra en ökad materiel och äfven andlig samfärdsel, och att dermed skulle främjas inbördes bekantskap och ömsesidigt förtroende dem emellan.

Vidare kan det icke för någon, som med någon grad af upp-

märksamhet följt händelserna under de par sista decennierna, vara fördoldt, att just det *samfölda* skandinaviska lagstiftningsarbetet har påskyndat — icke förhindrat, utan påskyndat — välbehöfiga reformer på hvad jag skulle kunna kalla affärslagstiftningsens område.

Slutligen lära vi väl också alla, eller nästan alla, vara ense i den betraktelsen, att små krafters förening äfven utanför de ekonomiska företagens terräng är egnad att gifva åt samhällsarbetet en starkare växtlighet, en högre trygghetskänsla och en starkare motståndskraft. Derom har samarbetet mellan de nordiska folkens vetenskapsmän vittnat mer och mer från den stund, då år 1839 det första nordiska naturforskaremötet samlades i Göteborg, samma år, då på en annan europeisk halfö det första naturforskaremötet hölls, nemligen det i Pisa, der den italienska enhetskänslan brast fram som en explosion. Sedan år 1839 har på detta område mer och mer bekräftats, hvad Hans Christian Örsted då yttrade, att, om de skandinaviska folken lägga sin andliga kraft tillsammans i en vågskål, man sannerligen icke skall finna den för lätt. Och det skall bekräfta sig äfven i nu föreliggande afseende.

Emellertid har jag, herr talman, i dag för en stund sedan i »Dagens Nyheter» läst ett programtal, som ådragit sig min synnerliga uppmärksamhet. Med anledning af benämningen »programtal» vill jag här genast uttala den önskan, att talet icke måtte innehålla något program för någon blifvande, möjligen tillämnad och kanske på något håll ännu mera allvarligt önskad *lagberednings* principer och verksamhet. Jag hör, att detta tal gjort ett starkt intryck i Första Kammaren — och skulle det på något ställe göra intryck, så vore det väl der — men deremot torde det vara mindre egnadt att imponera utanför det mörka rummet. I alla fall imponerar det icke på mig att höra ett så äfventyrligt påstående som detta, att enhetsarbetet på den tyska lagstiftningsens område skulle uteslutande vara inspirerad af politiska syften och ändamål. Detta gäller i mycket hög grad om det tyska enhetsarbetet efter år 1867, eller året för det nordtyska förbundets stiftande. Men utanför det rum, som jag nyss nämnde, skall man icke lyckas inbilla någon, att det var politik, som grundlade sträfvandena för enhet på handelsrättens område. Dessa sträfvanden började nemligen röra sig inom de närmaste åren efter den tyska tullföreningens stiftande år 1833, hvilken sannerligen icke var till sitt syfte ett politiskt företag, utan ett ekonomiskt, ehuru den visserligen utan tvifvel bidragit till att befrämja den politiska enhetskänslan. Tullföreningen kom således, som kammaren behagade erinra sig, till stånd bortåt 30 år före den tyska nationalföreningens grundläggande, och redan från 1830-talet hade sträfvandena börjat att åvägbringa en kodifikation på handelsrättens område.

Hvem vågar nu — äfven om han har en juridisk titelauktoritet att stödja sig på — komma fram med ett sådant påstående som detta, att, när man omsider lyckats utbyta de otaliga tyska vexelrätterna mot en kodificerad gemensam tysk vexellag, detta skulle vara inspi-

Angående
åstau-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.
(Forts.)

*Angående
åstad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.
(Forts.)*

reradt af någon Bismarcks-politik? Detta vore prat. Sedermera — det nekas icke — hafva de politiska syftena på ett till och med rent af brutalt sätt främjat sammanslutningen af de olika tyska civil-lagstiftningarna. På samma sätt har det skett också i ett annat land, nemligen Italien; der har man i detta afseende varit så otålig, att man, icke på strafflagstiftningens område — ty der har parlamentet sjelft beslutit i detalj — men på civillagstiftningens område fastställt ett antal hufvudprinciper, hvarefter man öfverlemnade frågan åt regeringen och sagt till den: utarbete nu en på dessa principer byggd civillag.

Motionären säger någonstädes i sin motion: »Gå nu de nordiska folken skilda vägar med sin borgerliga lagstiftning, är det fara värdt, att de alldeles förspilla det framstående arf, de af gammalt fått att vårda i förenämnda afseende»; de skulle icke komma att göra någon insats i den allmänna rättsbildningens utveckling. Jag vill dertill lägga, att det måhända finnes äfven en annan fara att taga hänsyn till, och den anmärkningen träffar alldeles direkt ett påstående uti det förenämnda programtalet, att den föreslagna samverkan mellan de tre nordiska staterna skulle vara till afbräck för det speciellt nationella. Detta är det fullständigaste missförstånd jag på länge haft framför mina ögon; det är just i stället motsatsen, som är det rätta förhållandet. Jag vill säga, att om det skulle gå så, att under det starka behof af reformer på den borgerliga lagstiftningens område, som nu gör sig gällande här i landet och naturligtvis måste i temligen hög grad göra det äfven i Norge, der, såsom motionären nyligen upplyste, man ju redan år 1814 önskade få en ny civillagbok färdig inom loppet af ett par, tre år — om det skulle gå så, att under påtryckningen af detta behof det ena nordiska landet kommer att utaf ett stort enhetligt rättsområdes attraktionskraft dragas åt det ena hållet, och det andra nordiska landet af en liknande attraktionskraft från ett annat stort rättsområde skulle dragas åt ett annat håll, så är fara framme för det nationella, såväl här i landet som i Norge och Danmark. Men faran ligger icke deri, att vi, hvilkas kultur uppvuxit på gemensam grund, söka sammanföra detta till ett helt för att skydda oss i konkurrensen med nyssnämnda stora rättsområden. Jag vill i detta fall erinra om alldeles samma tankegång uti ett annat land, utaf hvilket vi så mycket hellre böra hemta exempel, som der icke är fråga om något inflytande från en trängande politisk enhetskänsla, såsom i Tyskland och Italien — jag menar Schweiz. Der är icke fråga om att förvandla det schweiziska förbundet med dess gamla traditionella, lokala autonomi och frihet till en centraliserad enhetsstat, alldeles icke, hur mycket än i vissa fall den tyska centraliserande radikalismen uti Schweiz kunnat visa sig böjd för en sådan rigtning. Nej, när det schweiziska förbundets politiskt berättigade medborgare år 1898 med alldeles öfverväldigande röstsiffror — 260,000—270,000 ja-röster mot 100,000—104,000 nej-röster — uttalade sig för tvenne ändringar i förbundets författning, genom hvilka förbundet bemyndi-

gades att stifta lag för hela förbundet, så väl på det civil- som det straffrättsliga området, d. v. s. när genom dessa förändringar i förbunds-författningen åt förbundet uppdrogs strafflagsstiftningsmagt och utvidgad civillagsstiftningskompetens, så skref en säkerligen här i landet åtminstone till namnet känd schweizisk rättslärare, professorn i Bern, Karl Hilty — och detta synes mig vara ett ord, taladt eller skrivet äfven för oss —: Angelägnast, sade han, är enheten på det civilrättsliga området; derförutan skulle vi numera, efter det den tyska civillagboken kommit till stånd, ofelbart sönderfalla i tvenne rättsområden, ett tyskt och ett franskt, hvilket skulle göra det nationella åskådningssättets söndring ännu mycket större än för närvarande, ja rent af ohjelpig, och då äfventyras vårt lands »andliga oafhängighet.» — Men med äfventyrandet af landets andliga oafhängighet äfventyras också dess yttre oafhängighet, ty den andliga ockupationen — »Geistesockupation», såsom tyskarne bruka säga — har mer än en gång, enligt historiens vittnesbörd, gått före och utträttat det hufvudsakligaste värfvet, efter hvilket sedan soldater och kanoner följt.

Det är derför, som jag tackar motionären för ett förslag, som visar vägen för de små nordiska folken att i förening upprätthålla sin sjelfständighet, i stället för att splittrade blifva isolerade vasaller under hvar sitt för dem främmande rättsområde, hvar sina för oss främmande rättsidéer. Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herrar *Ernst Carlson* och *Nydal* instämde häruti.

Herr *Zetterstrand*: Herr talman! Jag tror att vi alla inom denna kammare med synnerligt stor tillfredsställelse helsat framkomsten af den nu föreliggande motionen. Å andra sidan tror jag också, att vi få hålla lagutskottet räkning för det resultat, hvartill det kommit, och det är min uppfattning att detta utlåtande, om det ock icke fullt motsvarar de önskemål, vi hysa i detta ämne, dock har gått i den rätta riktningen. Då jag nu yrkar bifall till utskottets förslag, så får jag emellertid på samma gång uttala den förhoppningen och innerliga önskan, att det lagstiftningsarbete, hvars påbörjande utskottet nu förordar, måtte lända till ett lyckligt resultat samt allt mer och mer främja ett gemensamt lagstiftningsarbete i de olika skandinaviska länderna.

I detta yttrande instämde herrar *Nilsson* i Skärhus, *Jansson* i Djursåtra, friherre *de Geer*, *Segerdahl*, *Ericsson* i Jönköping och *Sjöding*.

§ 7.

Till afgörande förelåg härefter Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 19, med anledning af väckta motioner om

Angående
åstad-
kommande
af för de tre
skandina-
viska län-
derna
öfverens-
stämmande
civillagar.
(Forts.)

skrifvelser till Kongl. Maj:t i fråga om utsträckt sabbatshvila åt vissa klasser af statstjenstemän och betjente m. m.

I fråga härom anförde

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Jag har naturligtvis icke begärt ordet för att göra något annat yrkande än det, hvartill utskottet kommit; tvärtom vill jag på det lifigaste förorda dess hemställan om en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t. Men jag har ansett mig skyldig begära ordet för att här bringa till kammarens kännedom några förhållanden, hvilka finnas omförmälda i en skrifvelse, som blifvit mig tillstald från åtskilliga jernvägsbetjente. På samma gång vill jag rigta en slags interpellation till jernvägsstyrelsen — och specielt dess här närvarande chef — rörande de missförhållanden, som, enligt hvad skrifvelsen upplyser, utan tvifvel existera just i fråga om jernvägsbetjentes söndagsarbete. Den skrifvelse, som jag åsyftar, har, med uteslutande af några mindre viktiga punkter, i hufvudsak följande lydelse:

»Hvarje nyår utfärdas för oss s. k. »turlistor», å hvilka vi äro upptagna till tjenstgöring hvarje dygn från årets början till dess slut. Vi skola nemligen enligt bemälda »turlistor», tjenstgöra hvarje halft dygn under hela året utan någon annan frihet än den vi kunna tillbyta oss af kamrater. Detta byte tillgår sålunda, att den kamrat endera af oss byter med, utsträcker sin tjenstgöring så mycket utöfver sin ordinarie tur, som den bytandes frihet upptager. Den kamrat man byter med får alltså tjenstgöringsskyldighet ett helt dygn i sträck, enär turerna alltid äro lika. Någon egentlig söndagshvila, sådan reglementet afser, förekommer sålunda icke, alldenstund vi få med utsträckt tjenstgöring den ena söndagen återbetala den frihet vi den andra åtnjutit.

Å ofvannämnda »turlistor» finnes anmärkt, att banvakterna skola tjenstgöra under de tider af dygnet, som bestämmas i §§ 10, 12 och 13 af tjensteordningen.

§ 10 säger, att der nattåg äro anordnade, skall inom samma bansträcka den ene banvakten tjenstgöra som dag- och den andre som nattvakt. Ombyte från natt- till dagvakt skall ske hvarje söndag på så sätt, att den vakt, som föregående natt haft bevakningen, fortsätter dermed till söndagsafton kl. 7, då den vakt ingår, som påföljande vecka skall bestrida nattbevakningen. Om i följd af bantågens anordning å vissa delar af banan, den sålunda från lördags- till söndagsafton bevakande icke skulle erhålla behöflig hvila, må extra vakt inkallas att under söndagen bestrida bevakningstjensten från kl. 5 f. m. till kl. 1 e. m.»

I bemälda § omnämnda »nödiga hvila» erhålla banvakterna endast vid någon banmästareafdelning; vid andra ersättes den »nödiga hvilan» med 96 öre (s. k. öfvertidsbetalning) för hvarje helt dygns tjenstgöring, medan vid andra åter banvakterna få tjenstgöra 24 tim-

mar hvarvt 14:de dygn utan vare sig »nödig hvila» eller öfvertidsbetaling.

§ 8 i tjensteordningen bestämmer, att banvakts tjenstgöringstid pr dygn må i regel utgöra 14 timmar, inberäknadt måltidsraster. Med eget medgifvande må dock banvakts tjenstgöringstid kunna utsträckas till 17 timmar under dygnet, skolandé han härför erhålla särskild öfvertidsersättning, som blifvit bestämd till 12 öre pr timme. För de flesta afdelningarne följas, såsom framhållits, icke dessa bestämmelser. Trots våra till vederbörande gjorda framställningar, dels att få i § 10 omnämnda extra banvakter inkallade och dels om utbekommande af föreskrifven öfvertidsbetaling, har intet åtgjorts i saken. Och beträffande den begärda ersättningen för öfvertidsarbete har en och annan banmästare meddelat, att han icke vågade upptaga så många öfvertimmar, enär han icke hade lof att hålla oss i tjenstgöring hela dygnet. Men detta oaktadt få vi fortsätta det ena året efter det andra att tjenstgöra *mot* bestämmelserna, men *med* vederbörandes goda minne.

Någon skall möjligen vilja invända, att vi under natten emellan tågen kunna hvila. Mot en sådan invändning bedja vi få påpeka, att vi 4 å 5 kilometer från hemmen skola posta för det första nattåget samt efter 2 å högst 3 timmar å nyo inspektera vår bansträcka före nästa tåg. Denna fritid under natten kan näppeligen betraktas såsom hvilotid i egentlig mening.

Då i banvakternas instruktion är föreskrifvet, att de äro närmast ansvarige för de bansträckor dem blifvit tilldelade, kunna vi icke heller annat än allvarligt fatta vår uppgift, och är det i medvetandet om innebörden häraf, som vi vågat framhålla de missförhållanden, som nu förekomma.»

Som kammarens ledamöter häraf behagade finna, kan man icke annat än gifva dessa banvakter rätt i, att, om så är fallet, som här uppgifves, verkliga missförhållanden existera beträffande tjenstgöringstiden, icke blott så, att ifrågavarande banvakter, såsom det upplysts, under vissa förhållanden kunna få tjenstgöra ända till 24 timmar i sträck, utan jemväl så, att äfven om de få någon ersättning härför, denna icke kan sägas ersätta den hvila, som enligt instruktionen skulle tillkomma dem.

Jag menar, att om så är förhållandet, så är det betänkligt, icke blott ur dessa banvaktens egen synpunkt, utan äfven ur en annan synpunkt, som här måste framträda ganska skarpt, nemligen hänsynen till tågsäkerheten.

Jag vågar därför särskildt fästa chefens för jernvägsstyrelsen uppmärksamhet på dessa förhållanden, då jag ser, att han här är tillstades, ty jag tror, att denna fråga om banvakternas och öfver hufvud taget samtliga jernvägsbetjentes långa tjenstgöringstid är så allvarsam, att man förr eller senare måste taga itu med en reform i detta afseende. Ty hvarvt skall det taga vägen, om en banvakt åläggges att vakta en bansträcka oafbrutet under 24 timmar? Hvarvt skall det taga

vägen, om han somnar eller till följd af trötthet icke har sin uppmärksamhet fäst på de förhållanden han är satt att öfvervaka? Man kan lätt tänka sig, hvilka olyckor som under sådana förhållanden skulle kunna uppstå. Det har flere gånger under den senare tiden yppat sig olyckor på jernvägarne, och jag tror, att man i väsentlig grad kan tillskrifva dessa den långa tienstgöringstiden.

Då man nu har sett, att dylika olyckor kunna inträffa, så är det enligt min uppfattning i högsta grad af behovet påkalladt, att jernvägsstyrelsen och de, som hafva med denna sak att göra, vilja taga denna fråga i allvarligt öfvervägande och söka att införa bättre förhållanden.

En sekundär synpunkt är härvidlag, att det gällande reglementet icke upprätthålles. Det skulle ju härpå kunna svaras, att det icke är lätt att ordna dessa förhållanden, att det kräfver kostnader, och att man skulle behöfva inkalla extra betjente, som kanske icke heller äro så vana som de ordinarie banvakterna. Men hvilka kostnader det än må medföra, och huru det än må ordnas, så tror jag i alla händelser, att det är *nödvändigt* att göra ändring i de förhållanden, på hvilka jag nu tillåtit mig fästa uppmärksamheten.

I sjelfva saken har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nordström i Stockholm: I hvad mån alla de upp-
uppgifter, som stodo i det af den siste talaren upplästa papperet, äro
rigtiga, är jag icke i tillfälle att nu konstatera. Att de dock i mångt
och mycket äro öfverdrifna, vågar jag påstå.

Då emellertid den ärade talaren framhöll, att man borde vidtaga
reformer i det af honom berörda afseende, så är det mig ett nöje att
nu kunna säga, att dylika reformer redan äro påbörjade. År 1893
bestämde det, att tills vidare inga ordinarie banvakter skulle tillsättas,
utan att man skulle försöka att minska antalet banvakter och ban-
mästare och göra bevakningssträckorna längre. Jernvägsstyrelsen gick
emellertid under senare hälften af förlidet år in till Kongl. Maj:t
med en skrifvelse, hvori den framhöll, hurusom de besparingar, som
man med den nämnda förändringen åsyftat, med största säkerhet icke
vunnes, alldenstund de extra arbetare, som måste användas, blefve
fullt ut lika dyra och dessutom icke kunde förutsättas hafva samma
känsla af samhörighet och samma intresse för arbetet som de ordinarie
banvakterna. Helt nyligen är frågan afgjord. Jernvägsstyrelsen har
visserligen icke ännu mottagit något kongl. bref derom, men jag vet,
att Kongl. Maj:t bifallit jernvägsstyrelsens hemställan att få anställa
ett större antal banvakter och banmästare som ordinarie än hvad som
funnits under de senaste 6 à 7 åren. Den omrangering, som på
grund häraf kommer att företagas genom att banvakterna få kortare
bevakningssträckor, kommer naturligtvis äfven att medföra en för-
ändring i turerna, och man får då se till, att man söker afhjelpa de
missförhållanden, som möjligen förefinnas, och får allt så bra som

möjligt. Att missförhållanden möjligen kunna uppstå genom att en eller annan banmästare icke gör hvad han skall, eller icke rapporterar in de oegentligheter som förefinnas, är ju något, som alltid kommer att finnas. Det blir i dylika fall det högre befälets skyldighet att vaka öfver att sådana missförhållanden afhjelpas. Men genom de förändringar i jernvägsförvaltningens organisation, som på de senaste åren inträdt, har banbefälets tillfällen att besöka linierna i väsentlig mån minskats, och derigenom har tillsynen öfver arbetarne — banvakter och andra — kommit att ligga i en vidare högre grad i händerna på deras närmaste förmän, banmästarne, än som kanske varit fullt tjenligt. Emellertid tror jag, att i sammanhang med de förändringar, som förestå med anledning af Kongl. Maj:ts medgifvande att ånyo tillsätta ordinarie banvakter, hvilkas göromål nu skötas af extra betjening, och åtminstone i det närmaste återtaga det antal af bevakningspersonalen, som förut funnits, de olägenheter, som nu tilläfventyrs finnas, och om hvilka den siste ärade talaren yttrade sig, skulle komma att i ej ringa mån afhjelpas.

Hvad den öfriga betjeningspersonalen angår, har jag genom telegram o. s. v. försökt att få reda på, huru det förhåller sig, och jag tror — efter de upplysningar jag erhållit — att man icke rimligtvis kan påstå, att konduktörer och lokomotivförare under ordinarie eller regelbundna förhållanden äro öfveranstängda, och de säga det icke heller sjelfva. Men deremot kan det mycket lätt inträffa och inträffar faktiskt, att deras fridagar, hvilka för en lokomotivförare, som går med snälltåg, infalla på hvar 4:de eller 5:te dag, och för dem, som föra godståg, något mera sällan, till följd af att lokomotivförarne måste gå vissa turer, icke infalla på söndagen, utan att det kan gå flere söndagar än 2 eller 3 mellan deras frisöndagar.

Jag skall icke besvara herrarne med att läsa upp några långa utredningar, och jag vill icke lita uteslutande på mitt minne. Men jag har bedt att få en redogörelse för huru det i detta afseende ställer sig för bland andra konduktörer och packmästare, och jag har här en uppgift beträffande dem, som resa mellan Stockholm och Upsala. Den upptager turerna under 19 dagar. Af dessa har konduktören 3 hela dagar fria, men det är icke sagdt, att dessa alltid blifva söndagar. På samma sätt förhåller det sig med lokomotivförarne och den öfriga tågpersonalen.

Hvad stationskarlarna angår, så bestämmer reglementet, att en stationskarl skall ha hvar tredje söndag fri, men enligt hvad man försäkrat mig från trafikinspektionerna bjuder man till att, så vidt det är möjligt, skaffa dem hvarannan söndag fri. I Göteborg har jag talat med flere af folket, och de sade, att de i allmänhet hade hvarannan söndag fri; men några fäste min uppmärksamhet derpå, att icke också de hade hvarannan söndag fri utan blott hvar tredje. Det finnes naturligtvis olikheter till följd af det olika arbetet. Styrelsen i Stockholm kan naturligtvis icke känna till hvarje detalj.

Men blir uppmärksamheten fäst på ett förhållande, som bör ändras eller förbättras, så söker man ingripa, der det behöfs.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Olsson i Stockholm: Jag är mycket tacksam mot den ärade chefen för jernvägsstyrelsen för de upplysningar och det löfte, som han gaf; den tilltänkta ökningen af banvakternas antal tror jag skall bidra till vinnandet af det syftsmål, som jag har framhållit såsom önskvärdt. Men jag tror också, att det är särskildt den omständigheten — såsom jag nyss betonade — att man så vidt möjligt bör ordna det så, att icke jernvägsbetjeningen får tienstgöra en oskäligt lång tid i sträck, som är det hufvudsakliga önskemålet i detta fall. Jag vill som exempel anföra stationskarlarne i Stockholm. Det är mig sagdt, att de vid centralstationen och norra stationen kunna få tienstgöra 17 à 18 timmar i sträck. Jag vågar icke stå för det, men så är det för mig uppgifvet. Om så är förhållandet, att en stationskarl får stå och sköta vexeln under t. ex. 17 timmars oafbruten tienstgöring med ingen annan hvilotid än mellan kommande och afgående tåg, kan man icke begära, att han skall hafva sin uppmärksamhet hela tiden rigtad på det arbete han har för händer.

Det pågår nu i alla fack från arbetarnes sida en sträfvan att så vidt möjligt få arbetstiden minskad. Jag tror, att det särskildt för jernvägarne med tanke på passagerarnes säkerhet vore af vigt att tillmötesgå detta kraf; och jag tror, att det är särskilda anordningar, för att det icke må blifva för lång arbetstid i sträck, som äro önskvärda.

Beträffande den af mig citerade skrifvelsen ber jag att upplysningsvis få nämna, att den utgått från det södra distriktet och således afser förhållandena inom det distriktet, samt att den är affattad af en komité bland der anställda banvakter. Jag tror, att de upplysningar, som der lemnats, äro temligen rigtiga, och jag vore tacksam, om dessa upplysningar ledde till närmare undersökningar och de påpekade missförhållandena blefve afhjelpade.

Herr Hedin i Stockholm: Det är alldeles naturligt, att, såsom chefen för jernvägsstyrelsen nyss yttrade, man icke kan med någon skynt af rimlighet begära, att centralstyrelsen här skall kunna hålla reda på och omedelbart kontrollera hvarje förhållande, hvarje missbruk, som eger rum rundt omkring ute på landsbygden; och det samma kan väl vara förhållandet äfven med de lokala förvaltningarne. Detta ger mig anledning att med hänsyn till föreliggande betänkande erinra om en sak, som jag så mycket mindre tvekar att uttala, som den nuvarande chefen för jernvägsstyrelsen icke är behäftad med byråkratiskt öfversitteri samt hans välvilja och intresse för den underordnade personalen är obetvifad, nemligen, att när man verkställer en undersökning om arbetstid eller andra arbetsförhållanden, det icke är nog att låta den ene parten, arbetsgifvarne, det vill här säga de offentliga myndigheterna, yttra sig, men icke fråga arbetarne. Menar jag då

dermed, att jag misstänker den ena parten för att fara med vederlig osanning? Nej, men synpunkterna äro olika; och det är naturligt, att då man till en uppgift bifogar en reglementsbestämmelse, en order eller föreskrift, man anser sig vara i sin goda rätt att låta uppgiften lyda som den lyder. Men det är möjligt, att den skiljer sig från tillämpningens verklighet, och derom kunna de centrala myndigheterna icke hafva kännedom. Det kan ock hända, att de, som stå förhållandena närmare, icke äro så benägna att erkänna, att de kunna hafva haft orätt; och det finnes därför icke något annat system än att låta äfven arbetarne yttra sig fritt. Så kunna bådas uppgifter kontrolleras. Jag sade, att man borde låta arbetarne yttra sig *fritt*, d. v. s. icke under ledning af t. ex. en stationsinspektör såsom för några år sedan, före den nuvarande generaldirektörens tid, då man var benägen att skaffa något material till vederläggning af påståendet om den långa tjänstgöringstiden, som jag lagt fram i en motion, men afstod från detta, då man fann, att det arbetades i annan riktning från annat håll. Jag kan säga detta obesväradt, därför att det icke träffar den nuvarande järnvägsstyrelsen.

Jag är öfvertygad om, att den nuvarande chefen för järnvägsstyrelsen icke underkänner den betraktelse jag framfört, nemligen att man skall låta sakerna komma fram, sådana de te sig för den ena partens ögon lika väl som för den andras.

Herr *Jansson* i Edsbäcken instämde häruti.

Herr Nordström i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag vill icke bestrida, att det i enstaka fall kan förekomma, såsom en ärad talare framhöll, att stationskarlarna få hålla på en lång tid att vexla. Detta förhållande försvinner emellertid dag för dag i väsentlig mån, om vi få fortsätta på den bana, hvarpå vi slagit in, då i följd af Riksdagens liberala anslag vi anskaffat vexelförreglings- och signalsäkerhetsapparater, så att handhafvandet och omkastningen af vexlar icke längre behöfver i samma utsträckning som nu anförts åt en större mängd personer, utan skötes från en central punkt inom bangården. Denna anordning är utförd på ett par och sextio ställen. Efter hand skall den utföras på flere och arbetet dermed forceras så mycket medlen tillåta; och Riksdagen har hittills visat sig liberal i det fallet. Jag tror och vågar påstå, att man i det hänseendet slagit in på rätt väg. Det blir då personer, som stå under tak, skyddade för väder och vind, som skola sköta vexlingen åtminstone för alla tåg; vexlingen inom stationen måste nog fortfarande ske för hand. Tåg vexlingen kontrolleras af sig sjelf så, att ingen signal kan visa klart, utan att allting *är* klart; och det är flere personer, som kunna märka, om något misstag är begånget. Derigenom skall denna svåra och ansvarsfulla börda aflyftas från de personer, som hittills stått och kastat om vexlarne.

Men detta system har ännu icke kunnat införas här i Stockholm,

der förhållandena äro jag kan säga fruktansvärda uti ifrågavarande hänseende. Herrarne skulle se de grafiska tabellerna, som visa vexlingarnas och tågens antal vid norra stationen. Då skulle herrarne falla i förvåning öfver, att så få olyckshändelser ske. Styrelsen är ifrigt sysselsatt med att göra förbättringar i dessa förhållanden, och jag är viss om, att när våra åtgärder så småningom hinna utveckla sig och blifva färdiga, förhållandena äfven der skola förbättras i det afseende, herr Olsson omnämde. Jag har icke några bestämda uppgifter; men jag skall taga reda på, huru många timmar såsom maximum en vaxlare kan hafva sysselsättning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle kammarens beslut, jemlikt 63 mom. 3 § riksdagsordningen, delgifvas Första Kammaren.

§ 8.

Vid föredragning härefter af Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 20, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående tillgodogörande af bränsletillgången i landets torfmossar, biföll kammaren utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan.

§ 9.

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.

Å föredragningslistan fans härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af väckta motioner angående skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om reform af valrätten till Riksdagens Andra Kammare.

Till konstitutionsutskottets behandling hade öfverlemnats följande inom Andra Kammaren väckta motioner om aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om reform af valrätten till Andra Kammaren, nemligen n:o 173 af herr S. von Friesen jemte åttio andra medlemmar af kammaren, samt n:o 179 af herr A. P. Gustafsson.

I dessa motioner hemställes:

af herr *von Friesen* och medmotionärer:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t efter verkställd utredning inför Riksdagen framlägga ett på grundsatsen om politisk rösträtt för kommunalt röstberättigade män, hvilka uppnått 25 års ålder, bygd förslag till rösträttsreform i fråga om val till Riksdagens Andra Kammare; och

af herr *Gustafsson*:

att Riksdagen behagade besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa utredning ej blott angående utsträckning af den politiska rösträtten till kommunalt

röstberättigade män, som uppnått 25 års ålder, utan äfven, på i motionen antydd sätt, om att på andra grunder åstadkomma en efter tidsförhållandena lämpad reform af rösträtten för val till Riksdagens Andra Kammare, samt till Riksdagen öfverlemna resultatet af denna utredning.

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Utskottet hemställde att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en i möjligaste mån fullständig och allsidig utredning rörande de förutsättningar och vilkor, under hvilka valrätten till Riksdagens Andra Kammare må kunna utsträckas, samt för Riksdagen framlägga förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer

af friherre *Barnekow* mot vissa delar af motiveringen;

af herr *Rodhe*, som ansett, att utskottet icke bort tillstyrka beslut om en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet;

af herrar *Dahn* och *Johnsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en i möjligaste måtto fullständig utredning rörande de förutsättningar, under hvilka valrätten till Riksdagens Andra Kammare må kunna utsträckas till kommunalt röstberättigade män, som uppnått 25 års ålder, samt till Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda;

af herrar *Andersson* i Öhrstorp och *Pettersson* i Österhaninge beträffande vissa delar af motiveringen;

af herr *Darin*, som yrkat bifall till det af herr von Friesen m. fl. framlagda skrifvelseförslaget;

af herr *Waldenström*, som hemställt,

att Riksdagen, med anledning af de i ämnet väckta motionerna, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t, under framhållande af behofvet af en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren, anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga frågan i hela dess vidd i förnyadt omprövande samt, efter en allsidig utredning, för Riksdagen framlägga de förslag, som utredningen kunde föranleda;

samt af herr *Liljeholm*, som yrkat bifall till den af herr von Friesen m. fl. afgifna motion.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr von Friesen: Herr talman! Jag skulle efter genomläsningen af detta konstitutionsutskottets betänkande, föranledt af två i denna kammare väckta motioner, först vilja göra den anmärkningen,

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

att då utskottet på sid. 15 säger, att dess hemställan är gjord med anledning af herr S. von Friesens m. fl. samt herr A. P. Gustafssons motioner, jag verkligen skulle djupt beklaga, om den af mig och mina medmotionärer väckta motionen kunde hafva föranlett en sådan hemställan, som den af utskottet gjorda. Jag tror dock, att det rätta uttrycket vore, att min och mina medmotionärers motion har gifvit anledning till herr Gustafssons motion, och att herr Gustafssons motion i sin ordning gifvit anledning till utskottets hemställan. Utskottet talar i sin motivering *emot* den af mig och mina medmotionärer väckta motionen; utskottet har i sin kläm intet erkännande åt denna motion. Vore det icke då riktigare af utskottet att säga, att utskottet förordar afslag å den af mig och mina medmotionärer väckta motionen?

Jag skulle vidare vilja göra en allmän anmärkning rörande konstitutionsutskottets sätt att denna gång behandla rösträttsfrågan. Förut har utskottet på gammalt hederligt sätt kämpat med hugg och mot-hugg mot alla framställningar rörande utsträckning af rösträtten. Nu har utskottet öfvergått till ett mera modernt stridsätt, om jag så får säga, då utskottet vill använda vapen, som skola sönderlita fiendens förslag. Utskottet har hittat på en riktig sådan der dum-dumkula, hvars användning visserligen icke gillas af alla krigförande, men som dock har en förträfflig verkan, när det gäller att söndertrasa fienden.

Går jag så till utskottets framställning mera i detalj, så finner jag först, att utskottet gör några invändningar mot min och mina medmotionärers motion, hvilka invändningar skulle gå ut derpå, att motionen icke skulle vara tillräckligt bestämd, att motionen, såsom det heter på sid. 11, lemnar en i fullständig ovisshet om hvad meningen är. Det är verkligen underligt af detta utskott att komma med ett sådant påstående — detta utskott, hvars förslag väl om något lemnar en i absolut ovisshet om hvad meningen är. Jag tror deremot icke, att man med skäl kan förebrå den af mig och mina medmotionärer framburna motionen, att *den* lemnar någon i full ovisshet om hvad meningen är. Meningen är ju, att politisk rösträtt skall tillkomma dem, som nu hafva *kommunal* rösträtt, och att dessutom en särskild klass, nemligen jordtorparne, skulle tillkomma. Detta naturligtvis med den inskränkning, som den föreslagna åldersgränsen innebär, är den tydliga innebörden af motionen. Att denna särskilda klass — jordtorparne — medtagits, detta beror på en önskan, som från landtmännens håll temligen allmänt uttalats. Är det då rätt att säga, att det råder fullständig ovisshet om åt hvad håll vi syfta? Det är sant, att icke är vår motion fullständigt bestämd. Då skulle vi ju hafva kommit med ett bestämdt formuleradt lagförslag. Men den är dock i så pass hög grad bestämd, att jag tror, att man med skäl kan säga, att många, många gånger har Riksdagen aflåtit skrifvelse till Kongl. Maj:t, utan att målet med skrifvelsen på långt när varit så fullständigt bestämdt som i den af oss väckta motionen.

Nej, det förhåller sig nog på annat sätt. Det är fruktan för

verkningarne, som gör, att man söker söndertrasa hela frågan. Man fruktar de verkningar, som den af oss tilltänkta utsträckningen af rösträtten skulle hafva, och därför gillar man ej den statistiska utredning, som gjordes år 1885. Man vill hafva en ny statistisk utredning, och utan tvifvel skall man, när denna statistiska utredning kommer, komma att dröja så länge med frågans lösning, att äfven den utredningen blir föråldrad, och på detta sätt kan man fortgå i seklers sekler. Vill man verkligen en reform, bör man icke tveka att nöja sig med en i allt fall ganska god utredning, sådan som den år 1885 gjorda.

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Utskottet gör sig sedan mycket stort besvär med att visa, att det af oss framställda förslaget icke är det enda tänkbara för åstadkommande af en reformering af rösträtten. Ja, välan. Nog kan mycket komma upp i ens tankar, och en hel mängd förslag kunna framställas till reformering af rösträtten. Men skall man vänta så länge, som till dess att blott ett enda förslag är tänkbart, huru länge skall man då vänta? Säkert är väl, att af alla i hela landet, som för närvarande äro intresserade för en utsträckning af rösträtten, det öfvervägande flertalet har omfattat det af oss i motionen framställda förslaget. Det är således detta, som hos *rösträttsvännerna* nu lyckats vinna den största anklagen. Hvilket förslag, som hos *motståndarne* vunnit mest anklag, ja det kan jag icke säga, men jag tror, att det är i första rummet det, som icke blir utaf, och i andra rummet det, som icke gör den minsta ändring i de bestående förhållandena med afseende på den representation som nu är rådande.

Utskottet tyckes vilja, att man skall taga i betraktande alla möjliga tänkbara förslag till frågans ordnande; sedan skola »vederbörande», som det står på något ställe i betänkandet, sätta sig in i och reflektera öfver, hvilket som är det bästa af alla dessa tänkbara förslag, d. v. s. man skall på *teoretisk väg* uppkonstruera en representationsreform. Och detta tror man skulle kunna genomföras! Nej, jag tror icke, att man kan tänka det. Så utan erfarenhet om sättet för sådana frågors lösning är nog icke konstitutionsutskottet, att det på allvar kan tänka sig, att en representationsreform skall på detta sätt kunna hopkonstrueras, då vi nu i vårt land under omkring 30 år hafva haft en representation, öfver hvilken vi gladt oss, och hvilken i det hela varit tillfredsställande. Hvad som vidare fordras för denna representation, det är att ytterligare nya intressen i densamma skola kunna göra sig gällande, och det är detta, som vi åsyftat med vårt förslag. Men att helt och hållet omkasta grundvalen för hela vår nuvarande representationsordning, det har icke varit vår mening, det må förbehållas konstitutionsutskottet.

Sedan kommer konstitutionsutskottet till de synpunkter, som utskottet vill att man skulle fästa sig vid, då man skulle göra utredningen. Ja, ibland dessa finnas några, som det förefaller mig underligt, att man nu kan vilja tänka på. Här står t. ex., ett man skulle tänka på en gradering af valrätten. Är det verkligen att föra röst-

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

rättsreformen framåt, att nu inblanda frågan om den graderade röstskalan? Nu när man endast förutsätter en jemkning i de bestående förhållandena, skall man då helt och hållet kasta öfver bord den princip, som hittills blifvit följd, nemligen att alla, som hafva röst-rätt, också skola hafva *lika* rösträtt? Här talas också om frågan om städernas och landsbygdens olika representationsrätt och en jemkning i detta förhållande. Är det nu skäl att gräfva upp denna fråga, som man trodde åtminstone för en lång framtid vara ordnad vid 1894 års riksdag — är det nu skäl, frågar jag, att åter uppväcka denna strid mellan stad och land? Och för hvilket ändamål skulle detta ske? Jo, naturligtvis för att förhindra, att de frisinnade idéer, som skulle få bättre luft genom en rösträttsreform, också skola få denna bättre luft. Det vill säga, att man visserligen skulle vilja vara med om en rösträttsreform, men att man i sammanhang dermed också vill hafva sådana åtgärder genomförda, som skola förqväfva verkningarne af rösträttsreformen.

Ja, nu förestår att välja mellan konstitutionsutskottets förslag och det förslag, som i min och mina medmotionärers motion framställes. Då frågar jag, huru skola de, som verkligen hafva sympatier för denna reform, ställa sig? Skola de ställa sig på samma sida som konstitutionsutskottet? Huru kan det vara möjligt? I konstitutionsutskottets betänkande finnes icke en enda rad, som talar om någon sympati för en rösträttsreform, icke en rad, som talar om behovet af en rösträttsreform. Huru kan det då vara möjligt för dem, som hysa sympatier för en sådan reform, att ställa sig på konstitutionsutskottets sida? Det förslag, som af mig och mina medmotionärer framstälts, är deremot byggt på historisk grund. Det är en hofsam, men bestämd reform på grundvalen af nu gällande bestämmelser. Det är, för att tala med upphofsmannen till vårt nuvarande statsskick, en naturlig och af tidsomständigheterna fordrad utveckling. Är det då någon, som hyser någon verklig sympati för rösträttsreformen, som kan tveka att ställa sig på vår sida?

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag å konstitutionsutskottets betänkande och bifall till den af mig m. fl. väckta motionen.

Med herr von Friesen förenade sig herrar *Fredholm, Hammarlund, Höjer, Wavrinisky, Berg* i Stockholm, *Olsson* i Stockholm, greffe *Hamilton, Eklund* i Stockholm, *Byström, Staaff, Lindhagen, Nyström, Smith, friherre de Geer, Wallenberg, Pettersson* i Södertelje, *Ericksson* i Ahlberga, *Johansson* i Öija, *Österberg, Larsson* i Bratteberg, *Henricson, Zetterstrand, Ericsson* i Jönköping, *Spånberg, Lindgren* i Oskarshamn, *Broomé* i Bärslöf, *Lundahl, Sjövall, Gussing, Pantzarhielm, Antonsson, Thylander, Wijk, Ernst Carlson, K. G. Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Segerdahl, Hedlund, Kinnman, Holmgren, Andersson* i Hasselbol, *Jansson* i Edsbacken, *Göthberg, Hultkrantz, Biesèrt, Cervin, Gullbrandsson, Jansson* i Krakerud, *Elowson, Broström, Olofsson* i Åvik, *Eriksson* i Bäck, *Spangenberg, Lindgren* i

Islinge, *Kempe*, *Hammarström*, *Persson* i Arboga, *Persson* i Tällberg, *Norman*, *Hansson* i Solberga, *Jansson* i Saxhyttan, *Olsson* i Sörnäs, *af Callerholm*, *Olsson* i Mårdäng, *Eriksson* i Elgered, *Olsson* i Åsak, *Ericsson* i Wallsta, *Brodin*, *Centerwall*, *Nordin* i Sättna, *Kvarnzelius*, *Åkerlind*, *Nydal*, *Styrlander*, *Öhngren*, *Arhusiander*, *Nordin* i Hamnerdal, *Olofsson* i Digernäs, *Bromée* i Billsta, *Norberg* och *Kardell*.

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts).*

Härefter yttrade:

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Då jag i likhet med två ledamöter inom utskottet biträdt dess förslag, men reserverat mig mot motiveringen, skall jag be att få framföra några skäl härför. Jag skall också på samma gång begagna tillfället att i någon mån söka bemöta den förre talaren. Han har velat påstå, att ingen, som är verklig vän af en rösträttsreform, skulle kunna biträda utskottets förslag. Jag vågar dock påstå, att jag är en af de äldsta vännerna af denna reform i Riksdagen, och att ingen skall kunna säga, att jag icke ärligt och upprigtigt i nära 25 år kämpat för denna sak; och dock har jag biträdt utskottets förslag.

Utskottet hemställer:

»att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en i möjligaste mån fullständig och allsidig utredning rörande de förutsättningar och vilkor, under hvilka valrätten till Riksdagens Andra Kammare må kunna utsträckas, samt för Riksdagen framlägga förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.»

Detta beslut, mina herrar, har icke tillkommit med tillhjälp af den förseglade sedeln, utan ledamöter från såväl Första som Andra Kammaren hafva biträdt detsamma, och jag vågar nästan påstå, att något dylikt förr knappast har inträffat. Jag tror därför, att de, som äro verkliga rösträttsvänner, böra något beakta detta förhållande. Hvad mig beträffar, har jag under hela den tid jag varit ledamot af Riksdagen, städse sträfvat för att få till stånd en utvidgning af den politiska rösträtten. Då Andra Kammarens majoritet biträdde det så kallade 500-kronorsstrecket, biträdde äfven jag ett sådant förslag; ja, mina herrar, jag har i Första Kammaren talat för antagandet af detsamma; redan vid min första riksdag förordade jag det. En af mina vänner kom då fram till mig och sade: Huru kan det vara möjligt att ni vill yttra något sådant, det der är ju några radikala fantasier, som snart skola förgå, om ni får vara i Riksdagen en tid. — Ja, mina herrar, nu har jag varit i Riksdagen i snart ett fjerdedels sekel, och jag anser fortfarande, att den politiska rösträtten bör utvidgas. Det är nemligen, enligt min uppfattning, en gärd af rättvisa af dem, som innehafva magten, att dela med sig af densamma åt dem, som stå under strecket, ty jag anser, att vårt folk är så bildadt och så upplyst, att jag icke kan förstå, hvarför det i fråga om politiska rättigheter skall stå tillbaka för andra nationer, som äro mindre upp-

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

lysta. Allt detta gör att jag fortfarande står kvar på samma ståndpunkt och önskar en utvidgning af den politiska rösträtten.

Förra året afgaf jag också en reservation till utskottets betänkande rörande denna fråga. I denna reservation yrkade jag på antagandet af det gamla 500-kronorsstrecket, men då jag icke fann något nämnvärdt understöd för mitt förslag, hade jag då att välja mellan det af herr von Friesen framställda förslaget och ett rent afslag. Jag förklarade mig då vilja rösta för herr von Friesens förslag, och jag anser fortfarande, att på den grund, som han angifvit, skulle med åtskilliga tillägg en rösträttsreform mycket väl kunna byggas. — Att jag nu ej kunnat yrka bifall till detta förslag beror på det, som inträffat i konstitutionsutskottet. När denna fråga förelåg till behandling inom utskottet, var jag en bland de första, som yttrade mig, och jag beklagade då att vid hvarje gång, som denna fråga var före till behandling, den besvarades med ett bleklagdt nej från Första Kammaren, och jag frågade då, om det icke vore möjligt att på den sidan finna en gnista till tanke på införandet af en rösträttsreform. Det var då, mina herrar, under pågående diskussion, som detta förslag framställdes. Min första tanke, när jag hörde det, var densamma, som den föregående talaren här nyss uttalade, nemligen att detta förslag var en sprängkil och afsigten med detsamma var att göra hvarje reform om intet. Men efter någon reflektion fann jag att det ej behöfde blifva förhållandet och ansåg jag, att det vore af vigt att få Första Kammaren med på ett förslag till utvidgad rösträtt och att man derför icke borde afvisa den hand, som derifrån räcktes; det är visserligen sant, att den handen är temligen kall, men det oaktadt kan jag dock icke såsom rösträttsvän neka att mottaga densamma.

Nu säger man här, att på detta sätt uppskjutes frågans lösning. Men jag tror det ej, och ingen torde väl rättvisligen kunna tillvita mig, att jag önskar något sådant, jag, som under så många år kämpat för en reform i detta afseende. Det finnes väl ingen af oss, som är nog sangvinisk att tro, att denna fråga skall lösas inom mycket kort tid. Jag tror för min del, att den ej skall lösas under den nu pågående treårsperioden, ty innan det sker, måste Riksdagen ovilkorligen blifva annorlunda sammansatt, det måste der blifva större sympatier för en reform i detta afseende. Ty det är väl att märka, att det icke är nog med, att det finnes majoritet derför inom Andra Kammaren, utan vi måste hafva Första Kammaren och regeringen med oss, och derför tror jag, att det dröjer en tid, innan frågan löses. Under sådana förhållanden, mina herrar, anser jag det icke vara farligt att använda denna tid till utredningar af frågan, på det att när den en gång verkligen föreligger till afgörande — att så skall ske, derom är jag förvissad — man då ej längre skall kunna komma och begära utredning, utan måste säga, hvad man i denna fråga verkligen vill. Min uppfattning är den, att ju längre man står emot denna frågas lösning, ju radikalare kommer denna lösning att blifva,

och jag säger detta med stöd af erfarenheten, ty så har fallet varit med många andra frågor inom Riksdagen.

Det beror äfven på regeringen, om lösningen af denna fråga skall uppskjutas. Men om Andra Kammaren nu i likhet med den Första bifaller utskottets förslag, antager jag, att regeringen skall skynda så mycket som möjligt att framkomma med den ifrågasatta utredningen, så att det i alla fall icke torde dröja mer än ett eller annat år, innan det sker. Hvarför, mina herrar, skola vi då neka våra motståndare — såsom jag ju kan kalla dem — att vara med på en utredning? De, som ställa sig på herr von Friesens ståndpunkt, vilja icke antaga utskottets förslag, utan säga, att detta är icke ärligt menadt, utan endast spegelfäkteri. Men har jag den pretentionen, att mina motståndare skola anse mig vara ärlig, så måste jag också gå in på att anse dem för ärliga. Jag kan verkligen icke inse hvarför man skall sätta sig emot en utredning. Icke kan det vara därför, att tiden icke medgifver den, ty, jag säger det än en gång, vi hafva enligt min uppfattning tid att pröfva frågan, ty innan hennes slutliga lösning förestår, måste det blifva andra tankar inom Riksdagen.

Jag ber nu att få öfvergå till några af reservationerna. Jag vill först påpeka det märkliga förhållandet, att af alla de tjugu ledamöterna i konstitutionsutskottet är det endast en enda, som yrkat rent afslag, alla de öfriga ha erkänt, att en rösträttsreform bör genomföras. Bland reservanterna har herr Darin och jemte honom herr Liljeholm yrkat bifall till herr von Friesens förslag. Jag har redan bemött dem, då jag sagt: om ni vilja ha en utredning, hvarför i all rimlighets namn icke tillåta våra motståndare att äfven få en sådan?

Vidare har herr Waldenström afgifvit en reservation, i hvars kläm han hemställer, »att Riksdagen, med anledning af de i ämnet väckta motionerna, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t, under framhållande af behovet af en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren, anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga frågan i hela dess vidd i förnyadt ompröfvande samt, efter en allsidig utredning för Riksdagen framlägga de förslag, som utredningen kunde föranleda.»

Detta yrkande framställdes också inom utskottet. Jag skulle mycket väl kunna vara med på detta förslag, men när inom utskottet andra åsikter funnos, måste man taga hänsyn äfven till dem. För min enskilda del anser jag mig icke behöfva på detta sätt gifva uttryck åt *behovet* af en rösträttsreform, ty det måste herrarne medgifva, att då man i närmare 25 år kämpat för denna sak, måste man väl hafva ansett att detta behof förefinnes.

Vidare hafva herrar Dahn och Johnsson afgifvit en reservation, i hvilken de ställa sig på en mellanståndpunkt mellan herr von Friesens förslag och det gamla 500-kronorsstrecket. Men jag tror, att äfven dessa mycket väl kunna biträda utskottets förslag, ty de tala om, att det skulle kunna sättas ett högre minimum för de kommunalt röstberättigade samt att beslutet skulle grundlagfästas, och det talar också herr von Friesen och hans medmotionärer om i sin motion. Dessa

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

yrka nemligen på att alla, som äro kommunalt röstberättigade äfven skola blifva politiskt röstberättigade och att vilkoren för kommunal rösträtt på ett eller annat sätt grundlagfästas, men så säga de på tal härom, att detta skulle ske »t. ex. genom stadgande af ett bestämdt mindre skattebelopp, hvars erläggande utgör lagens lägsta fordran för åtnjutande af rösträtt inom 'kommunen'», d. v. s. de medgifva, att summan skulle kunna höjas, och det är just hvad dessa reservanter yrka. Vidare säga de, »att en sådan bestämmelse torde, alldeles oberoende af de grunder, som i öfrigt för den kommunala beskattningen komma att fastställas, kunna af statsmagterna beslutas.»

Slutligen ber jag att få påpeka en af mig och två andra ledamöter inom utskottet afgifven reservation mot vissa delar af motiveringen. Det är nemligen åtskilligt af det, som anföres i motiveringen, som vi ansett obehöfligt. Bland annat står det på sid. 15 »fullgjord värnpligt». — »Fullgjord värnpligt» är ett mycket illa valdt uttryck, ty det kan lätt missförstås. Jag har sjelf hört att så skett, i det att somliga sagt, att man icke fullgjort sin värnpligt förr än vid fyrtio år. Vidare står på samma sida och i samma stycke: »Uppmärksamhet borde äfven riktas på det till och med i ett land med allmän rösträtt såsom Frankrike för närvarande ganska mycket diskuterade spörsmålet, om valen fortfarande borde vara samfälda, eller om någon hänsyn skulle tagas till olika samfundsklasser och yrken.» Ja, det är alldeles gifvet, att man ej här kan åberopa förhållandena i något annat land. Jag tror, att lika väl kunde de många i Frankrike, som äro missbelättna med den allmänna rösträtten, på samma sätt säga, att här i Sverige finnes en och annan, som önskar få allmän rösträtt. Jag tror därför ej, att det kan vara skäl att i motiveringen begära, att hänsyn skall tagas till de olika yrkena. Den ifrågasvarande punkten kan således enligt min uppfattning saklöst utgå. Vidare säger utskottet: »Beträffande valsättet torde möjligen böra tagas under ompröfning, huruvida valen borde vara medelbara eller omedelbara — detta, enär det har ifrågasatts, om icke vid medelbara val rösträtten kan utsträckas längre än vid omedelbara» Jag hade verkligen trott, att det medelbara valsättet ansågs vara så föråldradt, att det ej här kunde komma i fråga, och min åsigt är den, att denna punkt torde kunna uteslutas. Vidare heter det i betänkandet: »Pröfvas borde äfven, om valen skulle ske i enmansvalkretsar eller i större valkretsar med flere representanter, och derjemte om, derest större valkretsar bildades, proportionella val borde införas. I afseende på valkretsarnes anordnande borde utredningen jemväl omfatta frågorna, om vid bildandet af större valkretsar landsbygd och städer borde förenas». Jag tror icke, att det är skäl att utvidga valkretsarna i vårt land eller att här tala om proportionella val. Jag anser det vara onödigt, att denna mening kvarstår i motiveringen.

På grund af hvad jag nu anfört, tillåter jag mig, herr talman, att här hemställa, att orden: »fullgjord värnpligt», som återfinnas i första stycket å sid. 15, måtte utbytas mot orden: »afslutade ordinarie

värnpliktsöfningar i fredstid, derest ej uppskof eller befrielse vunnits»; *att* sista punkten i samma stycke måtte utgå; *att* andra stycket å samma sida måtte erhålla följande förkortade lydelse: »Pröfvas borde äfven, om med utsträckning af valrätten skilnaden med afseende å representationsrätt mellan land och stad borde bibehållas, jemkas eller upphäfvas; samt om köpingar och municipalsamhällen fortfarande borde hänföras till landsbygden»; och slutligen *att* kammaren med dessa förändringar och uteslutningar i motiveringen måtte bifalla utskottets hemställan i nu föredragna ärende».

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Herr Boëthius: Då jag såsom ledamot af konstitutionsutskottet icke reserverat mig emot de delar af utskottets motivering, som friherre Barnekow föreslagit att utgå ur betänkandet, skall jag be att få angifva min ställning till denna sak.

Hvad först beträffar förslaget att utbyta orden »fullgjord värnpligt» emot den närmare formulering, friherre Barnekow föreslagit, så har jag ingenting deremot, då denna formulering ju fullkomligt angifver, hvad man menar med detta uttryck. Att uttrycket icke är alldeles lyckligt valdt, det medgifver jag, men det har ju blifvit en teknisk term och borde således icke af någon kunna missförstås. Emellertid har jag, som sagdt, ingenting att invända emot ett sådant förtydligande af detsamma.

Hvad sedan angår synpunkten af medelbara val och likaledes synpunkten af möjliga klassval, är det synpunkter, som med afseende å rösträttsfrågans lösning väckt mycken uppmärksamhet. För min del tror jag aldrig, att en lösning i vår tid och i vårt land kan ske på *denna* grund. Men då det var fråga om en allmän och allsidig utredning, fann jag det icke vara skäl att motsätta mig, att äfven dessa synpunkter blefve beaktade. Jag håller emellertid icke på dem och kan därför acceptera friherre Barnekows yrkande, att de måtte ur motiveringen utgå.

Hvad slutligen vidkommer synpunkten om de större valkretsarne, så är jag deremot icke öfvertygad om den föreslagna förändringens lämplighet. Ty sådana större valkretsar utgöra ett grundvilkor för att man skall kunna komma till proportionella val, och min öfvertygelse är, att man förr eller senare måste gå den vägen. Men då enligt min uppfattning denna tanke ovilkorligen förr eller senare i alla fall måste tränga sig fram, anser jag det vara ganska betydelse-löst, om det står något derom nu i detta betänkande, och därför kan jag äfven vara med om att den punkten strykes.

För min del ber jag således att få yrka bifall till friherre Barnekows förslag och kommer att rösta för detsamma. I sjelfva verket äro ju också dessa strykningar på visst sätt förmånligare för mig, då de framhäfva det lösningssätt, som jag anser vara lämpligast, nemligen den graderade skalan. Utskottets utlåtande fastslår dock i alla fall icke denna sak. Det innebär blott, att denna synpunkt *må beaktas* vid en utredning. Jag skall emellertid nu icke inlåta mig på

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

något försvar eller någon närmare utveckling af denna min ståndpunkt. De af herrarne, som möjligen kunna vara intresserade härför, kunna se, hvad jag i detta afseende tänkt i den reservation, jag föregående riksdag afgaf, och i det anförande, jag derefter hade i denna kammare, hvilka handlingar herrarne finna i de i år utdelade riksdagshandlingarna.

Jag skall derefter be att få yttra några ord med anledning af herr von Friesens anförande.

Herr von Friesen klandrade utskottet, därför att det icke lika så gerna afslagit hans motion, och sade, att detta dock måste vara andemeningen. Jag förnekar detta. Utskottet har ansett, att den synpunkt, herr von Friesen angifvit, äfven borde blifva föremål för utredning. Utskottet säger, att det, som behöfves, är en större och vidsträcktare utredning än den af herr von Friesen påyrkade; men i den större utredningen ingår äfven den mindre. Lika så väl skulle jag kunna säga, att detta utskottsbetänkande är ofördelaktigt för mig, emedan synpunkter der äro upptagna till utredning, som jag icke vill vara med om. Men skall man åstadkomma en verkligt grundlig behandling af en fråga och få en *verklig* utredning af densamma, då måste man finna sig uti att äfven motståndarnes synpunkter blifva beaktade. Och, mina herrar, jag anser, att om det någonsin fordras betänksamhet och kräfves att man ser saken från olika synpunkter, så är det i ett fall sådant som detta, då det är fråga om att i väsentlig mån förändra vilkoren för vårt folks politiska lif. Mig synes, att det vore ett fullständigt lättsinne att taga ett förslag, som i en hastig vändning blifvit accepteradt såsom en samlingspunkt, och säga, att man *icke* får taga hänsyn till *något annat* än detta. För öfrigt anser jag för min del, att herr von Friesens förslag icke är lyckligt. Herr von Friesen har sagt, att det står på en »historisk» grund, och att de andra icke stå på denna grund. För mig utgör den historiska grunden icke de yttre formerna, utan något helt annat. Den historiska grund, hvarpå vårt samhälle växt upp, är den, att odalmannaklassen haft något verkligt att betyda i vårt politiska lif. Öfverflyglas denna klass, får den icke mera något att säga, då har man brutit med den historiska utvecklingen, om också formerna till det yttre äro lika. 1866 års representationsförändring åstadkom väl, om någon, en väsentlig omkastning af formerna för vårt politiska lif, men den stod dock qvar på en historisk grund, därför att den lät denna odalmannaklass fortfarande mycket betyda i Sveriges rike. Sålunda, äfven om ett förslag också i den yttre formen skiljer sig från det bestående, men qvarstår på denna grund, — om ock med modifikationer, därför att andra samhällsklasser fått ökad betydelse och därför behöfva tillgodoses — så är det dock *historiskt*.

Herr von Friesens och hans medmotionärers förslag är jemväl ur teknisk synpunkt olämpligt. Ty om med kommunal rösträtt menas den *nuvarande*, då finnes icke någon öfverensstämmelse mellan motiveringen och klämman i detta förslag. Ty i motiveringen begäres

en utredning och mycket vidsträcktare utredning än blott angående jordtorpare. Der förekommer nemligen, att man behöfver utreda detaljbestämmelser, såsom t. ex. att vilkoren för den kommunala rösträtten måste grundlagsfästas genom stadgande af ett bestämdt, mindre skattebelopp; men detta rör väl icke blott jordtorparne. Det är en ny vigtig fråga, som dermed inkastas, en fråga, som också kan lösas på det sättet, att den kommunala rösträtten inskränkes i vårt land. Är meningen åter, att den kommunala rösträtt, som begäres, *icke* är den nuvarande, utan någon som skulle framgå ur en *utredning*, ja, då veta vi ju alls icke hvart vi styra med ett sådant yrkande, då ju utredningen kan gifva något helt annat resultat än den nuvarande kommunala rösträtten. Den nuvarande kommunala rösträtten som grund skulle för öfrigt — jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet derpå — kunna leda till en institution, som vi lyckligtvis icke haft i vårt land, nemligen myrmaninstitutionen. Jag tror således, att detta förslag icke kan accepteras utan vidare. Om nu kammaren skulle antaga detsamma, men Kongl. Maj:t icke accepterar det; hvad inträffar då? Jo, Kongl. Maj:t kommer kanske med ett annat förslag, som vid närmare påseende finnes mycket tillfredsställande och som man här skulle vilja hafva. Men hvad hafva vi då vunnit genom att binda oss vid den kommunala rösträtten som grund? Jo, vi hafva skaffat oss en baklexa. Om vi åter icke vilja acceptera Kongl. Maj:ts förslag, om vi oryggligen hålla fast vid denna kläm, ja, då hafva vi försvårat rösträttsfrågans lösning; då hafva vi skaffat oss en motståndare äfven i Kongl. Maj:t.

Nu kommer jag till en punkt i herr von Friesens anförande, som jag skulle önskat varit borta, nemligen den, i hvilken han beskyller dem, som haft en annan uppfattning och som gått med på konstitutionsutskottets förslag, att icke hafva gjort detta *ärligt*, utan gjort det blott för att hindra reformen. För min del vågar jag fritaga mig från denna beskyllning. Såsom herrarne kunna se af mina anföranden förra riksdagen, hyser jag den öfvertygelsen, att någonting måste göras i detta afseende, och jag har den öfvertygelsen just på grund af åtskilliga af de skäl, som herr von Friesen anført i sin motion. Men jag återkastar på herrarne denna beskyllning, att man hindrar frågans lösning, ehuru jag icke insinuerar, att det gjorts af ond vilja. Men jag säger, att ett *faktum* är det likväl. Om nemligen nu också Kongl. Maj:t skulle acceptera herr von Friesens förslag och på grundvalen deraf vid nästa eller derpå följande riksdag framlägga ett förslag, så faller det i Första Kammaren och kan med fog falla, emedan Första Kammaren kan säga, att man icke beaktat den fullständiga utredning, som begärts. Och, mina herrar, det mäktiga parti inom denna kammare, hvars målsman vi nu hört tala, det har dock icke *all* magten ännu i vårt land. Man måste dock räkna med andra faktorer. Man får icke en rösträttsreform utan Första Kammarens samtycke.

Men om nu förslaget faller på det sättet, hvad blir då följden?

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Jo, utan tvifvel den, att man då måste börja på med en sådan grundlig undersökning, som här afses, och då har man ju förlorat tid. Men börjar man *nu* med en dylik undersökning, då har man ju tydligen vunnit tid.

Då jag således, herr talman, önskar, att denna fråga skall lösas och lösas så snart som möjligt; då jag vill, att den skall komma ut ur den återvändsgränd, i hvilken den kommit; och då jag vill, att den skall få en *verkligt god* lösning, grundad på en *noggrann* utredning, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med de ändringar, som af friherre Barnekow blifvit föreslagna.

Grefve Hamilton: Jag har visserligen instämt med herr von Friesen, men jag har likväl vågat begära ordet, därför att jag ansåg det vara af vigt, att de båda sista talarne anföranden något bemöttes.

Till en början i förbigående ett par repliker till den siste ärade talaren. Huru kan han gång på gång upprepa det talet, att vi ej yttrat oss om huruvida det i vår motion är fråga om de nuvarande kommunala rösträttsbestämmelserna eller om några helt andra? Vi skulle, sade han, uttryckligen hafva lemnat detta oafgjordt. Hvar står det skrifvet? Man har här framhållit såsom en fara, att de af oss ifrågasatta rösträttsbestämmelserna icke skola fastslås i grundlagen. Dertill ha vi svarat: vi vilja gerna vara med om att få in dem i grundlagen. Då frågar man: huru skall det gå till? Såsom svar derpå hafva vi exempelvis angifvit *ett* sätt, nemligen att man i grundlagen fastslår ett minimum. Detta är hvad i vår motion förekommer rörande denna sak. Men icke kan man väl med fog påstå, att vi derigenom lemnat alldeles oafgjordt hvad som bör förstås med »kommunalt röstberättigad». Det sätt, hvarpå såväl utskottet som den siste ärade talaren behandlat denna fråga, synes mig något obilligt. Först förebrår man oss, att vi yttra oss så sväfvande. Det måste, säger man, först utredas och fastslås hvad med »kommunalt röstberättigad» bör förstås. När vi då framhålla de synpunkter, som dervid möjligen kunna tagas i betraktande, så säger man: jäså, äro herrarne så vidlyftiga. Behöfva edra förslag närmare utredas och klargöras? Jag finner ej ett sådant sätt att gå till väga häntyda på riktigt klara papper.

Vidare anmärkte den siste ärade talaren särskildt, att en så vigtig fråga som denna måste påkalla en fullständig utredning; det ginge icke an att gå till den med en förutfattad mening. Nå, hur är det med den ärade talaren sjelf? Han har ju sjelf förordat ett bestämdt förslag. Den ärade talaren har just gjort sig skyldig till samma fel, som han förebrådde herr von Friesen.

Emellertid var det icke närmast för detta jag begärde ordet, utan för att framhålla det egendomliga tillvägagående de båda föregående talarne förordat. Jag har visserligen hört talas om att man godkänt en hemställan men underkänt motiveringen eller att man

underkänt motiveringen delvis, men deremot har jag ej hört, att man kunde gå till våga så, som dessa herrar föreslagit. Det vore ju att i kammaren förfara så, som man gör, när man inom utskottet skall justera. Skola vi här diskutera ett alldeles nytt förslag till motivering? Är det så, att friherre Barnekow och herr Boëthius vilja, att vi skola taga dessa förslag i öfvervägande, borde de väl i enlighet med hittills följd kutym begära, att med framhållande af detta frågan återremitteras till utskottet.

Nu vädjade den förste af de båda ärade talarne, konstitutionsutskottets ärade vice ordförande, varmt till kammaren och hemstälde, om det icke vore skäl att antaga utskottets förslag, ty det föreläge ju någonting, sade han, som knappast någonsin förut förekommit, nemligen att nästan alla utskottsledamöterna, både från Första och Andra Kammaren, lyckats blifva eniga. Jag undrar dock, om han icke härvidlag låtit förleda sig af sitt goda hjerta. Hvad är det utskottet föreslagit, om man bortser från motiveringen? Jo, utskottet har sagt, att det önskar »en i möjligaste mån fullständig och allsidig utredning rörande de förutsättningar och vilkor, under hvilka valrätten till Riksdagens Andra Kammare må kunna utsträckas». När jag först läste detta, tänkte jag: här är ett tryckfel, här har väl fallit bort en mening; ty det skulle väl ha stått: må kunna utsträckas, utan att det och det kommer att inträffa, eller för att det och det kommer att inträffa. Huru skall jag kunna göra en utredning, om jag icke vet, från hvilka förutsättningar jag skall utgå? Hvertill vilja herrarne då komma? Är det fråga om att endast göra en utredning och uppställa alla möjliga förutsättningar och vilkor, skall jag åtaga mig att hvar enda dag i maj månad och litet till framlägga olika förslag. Förutsättningar och vilkor framkomma icke på detta vis, utan genom att man framlägger bestämda förslag, t. ex. förslaget om att införa graderad röstskala eller det af herr von Friesen framställda förslaget eller något annat. Att deremot, utan att uppställa något alls till ledning för regeringen, begära att få veta de förutsättningar och vilkor, under hvilka rösträtten kan utsträckas, det är enligt min tanke fullständigt meningslöst.

Nu kan det mycket väl tänkas, att man säger: regeringen har ju ledning af motiveringen. Den är dock icke mycket ledande. Der är uppräknad en mängd saker, som kunna komma i betraktande, och sedan står det, att allt annat, som kan förekomma, också bör tagas under ompröfning. Med afseende å dessa yttranden å sidan 15 i utskottets betänkande har här sagts, att de endast skulle vara de obotfärdiges förhinder, att de skulle vara tillkomna för att dölja, att man ej anser, att någon utsträckning af rösträtten bör ega rum. Men jag får säga, att det tror jag icke. Jag tror nog, att det finnes en och annan, som icke ser med glädje, att någon förändring sker. Men jag tror också, att hvad som skett — och deri instämmer jag med friherre Barnekow — är ett vittnesbörd, bland andra, derom, att de allra flesta, det ojemförligt stora flertalet, känna, att *något* måste

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

göras; det är alldeles säkert. Nej, jag föreställer mig, att anledningen till detta besynnerliga tillvägagående, till dessa egendomliga tankar på 15:de sidan är en helt annan. Jag fann en bekräftelse härå, när jag hörde min ärade vän på upplandsbanken yttra sig. Hvad har man då sagt på den 15:de sidan? Jo, att i en så viktig fråga som denna man ej kan ändra bestämmelserna för den politiska rösträtten utan att man äfven tager en mängd andra konstitutionella bestämmelser i betraktande. Det der upprepade med något andra ord den ärade professorn från Upsala. När jag det hörde, tänkte jag: ja, var det icke det jag kunde tro! Det der hade allt sitt akademiska ursprung; det smakade bra mycket rent doktrinärt. Man söker, jag vill icke säga, inbilla oss, men framställa saken så, som om de nu gällande bestämmelserna angående den politiska rösträtten vore en organiskt integrerande del af hela vårt statsskick, och man törs icke ändra en sten i denna byggnad utan att se på alla de andra. Men så torde det väl näppeligen förhålla sig. Åtminstone går det icke så till, när grundlagar skrivas eller ändras. På det sista hafva vi haft ett lysande exempel, då vi utan några dylika sidoblickar för några dagar sedan beslöto en ändring i den kommunala rösträtten, der precis samma ord bort göra sig gällande.

Vidare finnes det ett stycke här midt på 15:de sidan, som börjar med »beträffande valsättet torde möjligen» och slutar med »om köpingar och municipalsambällen fortfarande borde hänföras till landsbygden». Detta tyckes vara ett mycket viktigt stycke, ty hvarken friherre Barnekow eller den siste ärade talaren hade någon anmärkning mot det, så vidt jag kunde finna. Jag hoppas, att hvarken de eller konstitutionsutskottets öfriga ärade ledamöter taga illa upp, om jag tillåter mig ett skämt, om jag tillåter mig säga, att det är — synes det mig — bra onödigt att uttrycka den tanken med så många ord. Hvarför skulle man icke helt kort kunna säga: en bland förutsättningarna för att valrätten skall kunna utsträckas är den, att i grundlagen införes en bestämmelse, genom hvilken landtvalkretsar åläggas att välja besutna landtmän vid äfventyr att de eljest sammanslås med städerna? Detta är nemligen just kontentan af det ifrågasvarande stycket. Jag får verkligen säga, att fastän jag nu yttrat detta i skämtets form, har detta förslag på mig gjort ett högst obehagligt intryck. Är det verkligen meningen, att vi skola komma derhän, att, så snart det blir litet tätare befolkadt i en valkrets på landsbygden och der uppstår mera politisk lifaktighet, vi skola stoppa in den i en stadsvalkrets och låta den rösta tillsammans med städerna? Kan man verkligen anse detta vara ett korrekt sätt att lämpa rösträtsbestämmelserna efter de ändrade förhållandena?

Nu sade visserligen min ärade vän från Upsala, att den historiska grunden är den, att det är odalmännen i Sverige, som haft det största inflytandet. Hvarför ha de haft det? Derför att de utgjort flertalet af Sveriges fullmyndige män och derför att de uppfört sig så, att inflytandet blifvit deras. Men tro herrarne, att man skall fortfarande

kunna säga, att man står på historisk grund och handlar till fosterlandets bätnad, om denna förutsättning faller bort och man likväl med grundlagsparagrafer konstladt ställer så till, att allmogemännen ha det öfvervägande inflytandet? Det tror jag icke är riktigt. Det synes mig, att den ledande tanken för många är: vi skola gerna vara med om en utsträckning af den politiska rösträtten under vilkor att den icke inverkar på den nuvarande sammansättningen af Andra Kammaren. Är det så, då har denna reform — det får jag säga — för mig förlorat allt intresse. Ty är denna kammare ett fullt adeqvat uttryck för svenska folkets önskningsar, hvad gör det då, om några herrar mer eller mindre få springa till valurnan? Nej, förlåt, detta är ett alldeles bakvänt resonnement, mina herrar. Man måste börja i alldeles motsatt ända, man måste börja med att se till, huruvida valrätt tillkommer en hvar, som den bör tillkomma. Sedan får man icke resonera öfver konsekvenserna. Det är icke kammarens sammansättning, som skall bestämma eller betinga kvalifikationen hos valmännen, utan tvärtom valmanskåren som skall bestämma och karakterisera kammaren. Inser man ej detta, då har man ännu ej lärt sig begripa hvad som menas med en rösträttsreform.

Men det finnes ännu ett annat skäl, hvarför man enligt min tanke icke bör antaga utskottets förslag, nemligen det skälet, att utskottet tyckes hafva glömt bort, huru frågan för närvarande ligger. Friherre Barnekow ansåg, att denna fråga icke på länge kunde afgöras. Detta bestrider jag. Vi ha dock kommit så långt, att en regeringsproposition i ämnet — det var för fyra år sedan — varit förelagd Riksdagens pröfning. Det går därför icke an att nu komma till Kongl. Maj:t med en fullständigt innehållslös skrifvelse och begära en utredning af frågans hela vidd. Nej, enligt sakens natur måste Riksdagen, sedan den en gång förkastat ett af Kongl. Maj:t framlagdt förslag, taga frågan i sin egen hand och angifva de grunder, på hvilka den anser, att ett nytt förslag bör byggas. Detta är enda sättet att få frågan tillfredsställande löst. Vi, som vilja en lösning, men icke kunna gå med på en graderad skala, föreslå därför, att frågan löses på grundsatsen af politisk rösträtt för kommunalt röstberättigade män, hvilka uppnått 25 års ålder. Accepterar ni, mina herrar, ett sådant förslag? Gif oss rent besked derom! Viljen I sätta upp ytterligare inhabilitetsgrunder och viljen I göra några tillägg, framställen dem då, men framför allt, låtom oss veta, om ni accepterar den af oss projekterade grundvalen. Om utskottets förslag skulle accepteras, då blefve följden den, det kunnen I, mina herrar, vara förvissade om, att regeringen redan till nästa år kommer fram med ett förslag, bygd på graderad skala. Men tro herrarne, och jag vill särskildt vända mig till den ärade representanten för Upsala, att ett sådant förslag skall komma att accepteras af Riksdagen? Den nämnde talaren sade visserligen, att han för sin del trodde, att det skulle kunna genomdrivas. Nej, om ett sådant förslag hade några sympatier, då skulle det nog nu ljuda på ett annat sätt. Utskottet

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

anför visserligen såsom bevis för att ett dylikt förslag skulle kunna samla anhängare, att, då rösträttsfrågan i föl var före här i kammaren, förslaget vid votering om kontraposition erhöi ett ganska afsevärdt antal röster. Är detta verkligen något skäl för att återupptaga förslaget? Det erinrar mig om en händelse för några år sedan. I en debatterande församling, der jag var med, framstälde en person ett förslag, som bland andra med stor pluralitet antogs till kontraposition för att derefter vid den slutliga voteringen ohjelpigt falla igenom. En skämtare sade då till förslagsställaren: »Vi kunde visserligen icke godkänna ditt förslag, men för att dock på något sätt visa dig vår aktning gjorde vi det till kontraposition.» Just så gjorde man i föl vid voteringen i rösträttsfrågan. Man tog till kontraposition det förslag, som hade minsta utsigten att gå igenom.

Nej, tron mig, mina herrar, den väg vi valt är den rätta. — Det är icke mer än några få dagar sedan Riksdagen fattade ett beslut, som å ena sidan väckt stor harm och å andra sidan bagatelliserats såsom varande endast ett tuppfjät, ett beslut, som enligt min tanke är ett af de viktigaste Riksdagen under de senaste tjugu åren fattat, nemligen beslutet om den kommunala rösträttens utvidgning. Icke stå vi i den föreliggande frågan, äfven om vi äro eniga, så nära målet som i denna andra, men om vi besluta oss för herr von Friesens förslag, är detta dock ett fullt ut lika viktigt beslut som det nämnda.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till herr von Friesens förslag.

Herr Pettersson i Österhaninge: Då, såsom herrarne behagade finna af utskottets betänkande, jag låtit anteckna mig såsom reservant mot vissa delar af utskottets motivering, skall jag anhålla att med några ord få förklara min ståndpunkt i frågan.

Jag har för min del biträdt utskottets hemställen om en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en »i möjligaste mån fullständig och allsidig utredning» rörande ifrågavarande spörsmål, när jag anser, att Riksdagen, innan den går att fatta ett definitivt beslut i en så viktig fråga som den förevarande, dels bör sättas i tillfälle att kunna skärskåda den från olika sidor och se den från mera vidgade synpunkter, än hvad herr von Friesen m. fl. i afgifven motion förutsatt, dels tillika bör ega tillgång till ett material af färskare datum än som för närvarande föreligger. Men med denna uppfattning har jag dock icke kunnat finna, att bland de spörsmål, som framkastats för att blifva föremål för utredning, äfven sådana böra upptagas, som antingen äro helt och hållet utdömda eller också icke passa in på våra förhållanden. Till de förra räknar jag tanken på om valen skola förrättas efter det medelbara eller omedelbara valsättet. Det finnes väl knappast någon här i kammaren, som tror på möjligheten af en allmän återgång till det systemet, att valen skola förrättas medelst elektor, lika

litet som på den gamla stånds- och klasskilnadens upplifvande. Till de senare spörsmålen åter hänför jag frågan om bildandet af större valkretsar och eventuelt sådana, der städer och landsbygd skola med hvarandra förenas.

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Dessutom vill jag i likhet med utskottets vice ordförande fästa uppmärksamheten på det uttryck å sid. 15 i utskottets betänkande, der bland de garantier, som kunna ifrågasättas att pröfvas, äfven förekommer den om fullgjord värnpligt. Detta uttryck kan nemligen lätt missförstås. Det kan för visso icke vara utskottets mening, att åldersgränsen derigenom skulle uppskjutas till 40 år eller att personer, som blifvit till krigstjänst kasserade, dermed skulle beröfvas sin politiska rösträtt. Jag anser därför, att, för undvikande af missuppfattning, detta uttryck bör förtydligas i den rigtning friherre Barnekow föreslog. Nu har man sagt, att hans förslag vore ett nytt förslag och därför gäve anledning till yrkande om återremiss. Jag tror emellertid icke, att så är förhållandet. Ty ändringen afser i ena fallet ett förtydligande och i andra fallet en strykning af tvenne punkter. Det är således lätt öfverskådligt och synes mig därför kunna tagas i öfvervägande utan någon återremiss.

Af denna anledning ber jag att få förena mig i det yrkande, som af friherre Barnekow framställts.

Herr Darin: Herr talman, mina herrar! Det förestår för kammaren att i frågan om utvidgad politisk rösträtt göra sitt val mellan tvenne förslag, som båda afse en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning i saken. Å ena sidan föreligger ett klart och bestämdt formuleradt förslag, framburet af herr von Friesen och jemte honom undertecknad af ett stort antal ledamöter af kammaren. Detta förslag är till sina grunder och till sitt syfte så klart och bestämdt, att jag vågar påstå, att det fullt väl talar för sig sjelft. Jag skall därför icke heller upptaga kammarens tid med att redogöra för detsamma. Å andra sidan föreligger ett oklart och obestämdt, af utskottet framlagdt förslag, hvilket enligt min tanke saknar alla de förtjenster det första har och sjelft icke eger någon enda förtjenst. Jag skall därför tillåta mig att något granska detsamma.

Jag sade, att utskottets förslag är oklart och obestämdt. Jag skulle vilja tillägga, att det är rent af kaotiskt och i flera hänseenden orimligt och omöjligt, och jag skall gifva några skäl härför.

Hvad först och främst angår grunderna för utskottets förslag, äro de, såsom förut framhållits, af mycket olikartad beskaffenhet. Jag har upprättat en statistik öfver dessa grunder och funnit, att utskottet framhållit icke mindre än 13 olika synpunkter, som borde pröfvas. Men derjemte har utskottet tillagt, att utredningen äfven borde afse *alla andra* möjligheter, som kunna uttänkas.

Hvad sedan beträffar syftet med utskottets hemställan, vill jag erinra kammaren om hvad som för öfrigt för hvar och en, som läst utskottets betänkande, är klart, att det är omöjligt att utfundera,

Angående
reform af
rättsveten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

hvilket eller hvilka förslag utskottet tänkt sig skola framgå såsom resultat af utredningen. Om man ser på utskottets kläm, der det står: »samt för Riksdagen framlägga förslag, hvartill denna utredning kan föranleda», och jmför detta yttrande med ett annat på sid. 14, der det heter: »en allsidig utredning skall göra det möjligt för vederbörande att sinsemellan jmföra olika förslag och mot hvarandra väga deras företräden och brister», kan man icke ens afgöra, om det är ett eller flera förslag, som utskottet väntar att Riksdagen skall få mottaga. Hvem är för öfrigt »vederbörande»? Är det meningen, att *de utredande* skola träffa valet mellan alla de förslag, som kunna byggas på utredningens resultat, eller skall *Kongl. Maj:t* göra valet, eller är det kanske meningen, att utskottet förväntar, att till *Riksdagen* skall öfverlemnas pröfningen af alla dessa förslag? Denna sak är oklar och obestämd. Emellertid har utskottet, i likhet med motionären, herr Gustafsson, starkt betonat, att icke någon synpunkt får förbises vid den ifrågasatta utredningen och det derpå grundade förslaget, icke endast sådana synpunkter, som redan äro reela, utan äfven sådana, som under eller till och med efter utredningens verkställande kunna framträda. Det gäller sålunda för *Kongl. Maj:t* att finna en samling profeter, som kunna verkställa den ifrågavarande utredningen.

Jag tror, att valet mellan de båda förslagen bör för kammaren vara lätt. Å ena sidan är herr Friesens m. fl:s förslag af beskaffenhet att vara på ett naturligt sätt framvuxet ur vårt statsskickets historiska grund, och å andra sidan bör det andra förslaget enligt utskottets förmenande grundas på alla de påfund, som hemma i vårt land kunna uppstå, samt på alla de mer eller mindre afskräckande erfarenheter, som från andra länder kunna påvisas. Är så förhållandet, då har jag rätt i det uttalandet, att valet för kammaren bör blifva mycket lätt.

Jag ber att få tillägga ett par ord för att visa konsekvenserna af det ena eller andra valet. Man har med afseende på det von Friesenska förslaget sagt, att man genom ett antagande af detta förslag skulle binda sig vid något okänt. Jag har deremot vågat påstå, att detta herr von Friesens förslag är klart och bestämdt både till grunder och syfte. Att det icke kan vara lika bestämdt i afseende å verkningarna, är ju alldeles naturligt; och här är ej heller fråga om detta förslags omedelbara antagande, utan om en *utredning* af dessa verkningar och åtskilliga andra med förslaget sammanhängande omständigheter.

Vid sidan af detta förslag framträder nu utskottets förslag; och hvad följden skulle blifva af dess antagande, är ganska uppenbart. Utskottet säger sig förvänta, att *Kongl. Maj:t* skall åstadkomma en allsidig och fullständig utredning af alla de omständigheter, som kunna inverka på en röststrätsreform. *Kongl. Maj:t* må då göra all sin flit, framlägga legio röststrätsreformförslag, så skall likväl hvar man vara berättigad att säga: här är en synpunkt, som ej är beaktad. — För min del kan jag ej finna annat, än att ett antagande af utskottets

förslag måste leda till hvad våra grannar i vester kalla en »försumpning» af hela rösträttsreformen.

Med denna uppfattning af ställningen kan jag ej annat än på det varmaste lägga kammaren på hjertat att icke biträda utskottets förslag, emedan jag är lifigt öfvertygad, att detta vore detsamma som att för en oöfverskådlig framtid undanskjuta rösträttsreformen. Deremot ber jag att lika varmt få uppfordra kammaren att biträda herr von Friesens förslag, till hvilket jag yrkar bifall.

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Herr Broomé i Bårslöf: Ehuru jag för min del har instämt i det af herr von Friesen framställda förslaget, har jag dock begärt ordet för att få särskildt påpeka ett par omständigheter, som ej vidrörts i vare sig motionen, utskottsbetänkandet eller reservationerna och ej heller i de anföranden, som här i dag hållits. Visserligen har det sagts mig af personer, som på grund af en mångårig erfarenhet kunna antagas ega noggrann kännedom om stämningen inom kammaren, att man här icke är vidare intresserad af att höra skol-lärare eller skolmän yttra sig, emedan man tycker, att deras anföranden ofta blifva en smula långträdiga, och därför har jag som oftast förblifvit tyst, äfven då jag på grund af mitt intresse för en till behandling föreliggande fråga känt mig frestad att deltaga med i debatten, men då jag anser denna fråga synnerligen vigtig, vigtigare kanske än någon annan, som vid denna riksdag behandlats, måste jag vid detta tillfälle låta alla betänkligheter vika.

Då jag undertecknade den af herr von Friesen framburna motionen, fans hos mig föga hopp om, att denna motion skulle leda till något resultat, men den lilla gnista hopp, jag hyste, flammade upp till en liten låga, då jag fann Riksdagen gå in på en liten utsträckning af den kommunala rösträtten; och den flammade upp till en stor eld, då jag fick detta konstitutionsutskottets utlåtande och fann, att utskottets majoritet verkligen ville vara med om en skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande en utredning af frågan om en utvidgning af den politiska rösträtten. Och detta mitt hopp blef ännu större, då jag fann, att utskottets majoritet och enkannerligen Första Kammarens utskottsledamöter voro ifrigast i yrkandet på en utredning och ville ha denna så djupgående och vidtomfattande som möjligt.

Men det var med blandade känslor jag slöt genomläsandet af detta utskottets betänkande; och jag erinrade mig då ovilkorligen det gamla ordstäfvet, att man kan få för mycket äfven af det goda. För min del hyser jag visserligen stor tillförsigt till regeringens förmåga i fråga om utredningar, men jag kan icke vara med om att lägga ett så tungt arbete på regeringens skuldror som det, utskottet i sitt betänkande föreslagit. En sådan utredning, som der åsyftas, skulle för öfrigt enligt min tanke kräfva för lång tid. Den skulle, när ett derå grundadt förslag hunne framläggas för Riksdagen, befinnas afse förhållanden, som redan vore så föråldrade, att man måste begärna en ny utredning för att komma till ett resultat. Sålunda skulle röst-

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

rättsfrågans lösning genom en sådan utredning som den, utskottet tänkt sig, i stället för att påskyndas än ytterligare uppskjutas och fördröjas.

En talare på stockholmsbanken yttrade här om dagen rörande ett annat betänkande af samma utskott, att det tycktes honom, som kunde han ofvanför det betänkandet läsa ett motto, hemtadt ur 1:sta Mose bok. Jag skulle för min del önskat, att jag kunnat ofvanför utskottets föreliggande betänkande läsa ett motto, hemtadt ur Salomos ordspråk, och detta motto lyder: »Rättfärdighet upphöjer ett folk». Hade detta varit den grundtanke, som genomgått konstitutionsutskottets utlåtande, är jag viss om, att vi alla gerna ursäktat utskottet, om det ej varit så uppfinningsrikt, som det nu varit, i att åstadkomma en massa försöksobjekt för den tilltänkta utredningen.

Det är min lifliga öfvertygelse, att ett folk kan kallas upphöjdt, stort, ädelt och mäktigt, i samma mån rättfärdighetskänslan finnes utpreglad i detta folks medvetande. Men huru är det med oss i detta afseende? Jag skall söka att med ett par exempel belysa den saken. Vi tala i våra dagar mycket om planen att resa en staty öfver en qvinna, som för omkring 500 år sedan med vishet och kraft regerade öfver de tre skandinaviska länderna, och vi tillförordna den dag, som i dag är, en qvinna att hålla föreläsningar i fråga om lagens tydande för våra blifvande lagstiftare och statsmän; och dock skulle man bli allmänt utskrattad, om man på allvar komme fram med det påståendet, att rättvisan fordrade, att äfven qvinnan erhöles politisk rösträtt. Och med afseende på den rösträtt, som är tillerkänd mannen, måste det göra ett nedslående intryck på vår rättfärdighetskänsla, när vi finna, att vi i detta afseende stå närmast den lägst stående af de konstitutionella staterna i Europa. Hvad är det väl, som skall ge uttryck åt ett folks rättfärdighetskänsla, om icke lagstiftningen, och hvilken lag skall väl bära det tydligaste uttrycket af denna rättfärdighetskänsla, om icke grundlagen?

Men det finnes ett annat uttryck för rättfärdighetskänslan i fråga om den politiska rösträtten än krafvet på utsträckandet af denna rösträtt till så många som möjligt med hänsyn till de orepresenterades rättmätiga anspråk i detta afseende, och det är tanken på det *ansvar*, som hvilar å lagstiftarne. Det må med skäl frågas, om det är rätt af ett folk att lägga detta ansvar på några få personers skuldror. Är det icke både klokare och rättvisare att fördela detta ansvar på en så stor massa af folket som möjligt? Vi behöfva i våra dagar icke tala om, att det saknas tillräcklig bärkraft hos folket för detta ansvar. Det är ju en gammal vis regel från forntiden, att man skall låta folket taga del i lagstiftningen i samma mån, som det förmår bära landets bördor. Dervid tänker man naturligtvis i främsta rummet på skattebördor, men vi må väl då med skäl fråga: hvilka äro de, som i våra dagar bära den relativt tyngsta skattebördan, de representerade eller de orepresenterade?

En annan synpunkt, framsprungen ur både rättfärdighets- och

klokhetshänsyn, är den, att man skall lemna folket inflytande på lagstiftningen, i den mån detta folk visar sig ega intresse och förmåga af uppfattning af de frågor, som för lagstiftningen föreligga. Jag tror icke, att hos oss någon tvekan kan råda derom, att de rösträttslöse i allmänhet ega tillräckligt intresse och tillräcklig kunskap i detta afseende för att vara berättigade att deltaga i valet af lagstiftare. Derest jag trodde, att någon betviflade detta, skulle jag kunna framhålla åtskilliga exempel, egnade att styrka mitt påstående, men jag anser mig tryggt kunna antaga, att inga som helst tvifvelsmål i det afseendet här förefinnas.

Jag har redan i förbigående påpekat, att man vid bedömandet af denna fråga har att taga hänsyn ej blott till rättfärdighetskänslan, utan äfven till klokhetsfordringar. Och dessa fordringar böra naturligtvis synnerligen beaktas vid fråga om sättet för en utvidgning af den politiska rösträtten. Det vore exempelvis ej klokt och därför ej lämpligt att söka på en gång utsträcka den politiska rösträtten till alla myndiga män och qvinnor i vårt land, äfven om man skulle anse, att rättvisan kräfver, att landets valmanskår en gång i framtiden bör omfatta dem alla. Det vore ej klokt, därför att särskildt hos vårt tröga och i grund och botten konservativa folk det är farligt att gå så hastigt framåt. Det vore för öfrigt oklokt äfven ur den synpunkten, att det i vårt land är *omöjligt* att i ett slag genomdrifva en så stor och vidtomfattande reform.

Man måste sålunda taga hänsyn till klokhetsynpunkten, då man går att lösa rösträtsfrågan. Och vill man det göra, tror jag ej, att detta kan ske på bättre sätt än genom att omfatta det rösträtsreformförslag, som redan vuxit in i folkets medvetande såsom det första steget på rösträtssträfvandets bana. Öfver hela vårt land vänta rösträttsvännerna, att den lagstiftande församlingen skall antaga det förslag, som framburits af herr von Friesen; och jag tror därför, att man nu bör låta alla andra förslag fara, så vida man är verklig rösträttsvän. Och man kan väl knappt tänka sig något lämpligare steg än det, som detta herr von Friesens förslag innebär. Ju mera man sysslar med andra förslag, desto mera fördröjer man rösträtsfrågans lösning.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till herr von Friesens förslag.

Häruti instämde herr *Pettersson* i Södertelje.

Herr Persson i Rinkaby: Herr talman, mina herrar! Jag har icke varit i tillfälle att underskrifva någon motion i denna fråga och ber därför att få ge till kända min ställning till densamma.

Under de föregående riksdagar, jag bevisat, har denna fråga allt som oftast förekommit och blifvit mycket grundligt debatterad i kammaren. Jag tror, att den utredning, som redan i frågan vunnits, är så fullständig, som man gerna kan önska. Frågan har ju diskuterats af hela vårt folk, pressen har uttalat sin mening derom, och

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

vid nära nog hvart enda folkmöte så i stad som på land har uttryckts den förhoppning, att äntligen något måtte göras för lösningen af denna så länge diskuterade fråga.

Nu har konstitutionsutskottet framkommit med ett förslag, som man trots vara acceptabelt för landtmännen och egnadt att till stor del undanrödja deras farhågor för en rubbning af odalmännens hittillsvarande ställning inom Riksdagen. För min del kunde jag emellertid ej gilla detta förslag; och jag tillät mig äfven att vid ett enskildt sammanträde uttala min i detta afseende från flertalets afvikande mening.

Sedan dess har visserligen af konstitutionsutskottets ledamöter strukits en del af de punkter, hvori utredning från början ansågs erforderlig; och om man granskar utskottets förslag efter denna strykning, framstår som den enda återstående hållpunkten den graderade skalan. Men då föreligga sålunda numera till beaktande två förslag, af hvilka det ena är bygd på hittills gällande system, men med den kommunala rösträtten såsom grund, det andra deremot grundadt å den graderade skalan.

Herr Boëthius, som förfäktade detta sistnämnda förslag, hänvisade till den motivering, han i fjor anförde för sitt förslag i samma riktning. Jag minnes mycket väl det förslaget. Det var just detta förslag om graderad skala, som sprängde det då framlagda reformförslaget och gjorde om intet de liberala kammarledamöternas sträfvan. Då gick herr Boëthii förslag ut på, att i röstskalan skulle tagas hänsyn äfven till bildningen. Nu synes detta begrepp vara undanskjutet, och till grund för graderingen skall läggas något annat, troligen förnögenheten. Det skulle emellertid, anser jag, vara beklagligt, om kammarens ledamöter lyssnade till herr Boëthii fagra ord om, att landtmännen kunde i bildning mäta sig med de professorer och embetsmän, som sitta här i kammaren. Jag tror icke, att detta är hans verkliga mening; och jag misstänker, att, om kammaren ginge in på hans förslag, vi landtmän skulle dermed hafva i viss mån undertecknat en politisk omyndighetsförklaring.

Enligt mitt sätt att se saken, innebär herr von Friesens förslag endast en utveckling af de nuvarande förhållandena utan att rubba det hittills följda systemet. Det innebär endast en sänkning af strecket, och behovet deraf är ju erkänt inom alla samhällsklasser.

Den förste talaren, min ärade vän, friherre Barnekow, som mycket tydligt uttalat sin gamla ståndpunkt i frågan, att han är en varm vän af rösträttens utsträckning, har emellertid nu kommit in på ett nytt uppslag, som jag aldrig förr hört honom tala om, nemligen att man skulle försöka den graderade skalan. Man skulle kunna misstänka, att han härvid ledts af tanken på fördelen för honom sjelf att i hans högt uppsatta ställning och med hans stora resurser få några röster mer än hans arrendator, som sitter vid hans sida, men den, som känner friherre Barnekow, vet, att det icke är hans mening, utan jag tror, att han låtit sig ledas endast af hoppet att på denna

väg kunna locka Första Kammaren i en fälla och få den fast för ett rösträttsförslag. Jag tror emellertid, att herrarne der inne äro så försigtiga, att de icke låta narra sig in på ett dylikt förslag. Skulle man börja en utredning på den förutsättning, som konstitutionsutskottet här uppställt, är jag viss om, att när frågan en gång förekommer till afgörande, skulle den från det hållet möta lika många svårigheter som hittills. Då skulle man nog der börja rangera ut det ena efter det andra och säga: »det var icke vår mening att få saken på *det* viset; icke kunna väl herrarne tro, att vi kunna vara med om något i *den* vägen. Det är alldeles omöjligt.»

Då herr von Friesens förslag ju vunnit stort understöd i kammaren och stor anslutning i pressen och då det knappast gifvits ett enda val- eller folkmöte, der det icke förordats och der icke riksdagsmän stått och bekänt, att de ville vara med om en rösträttsutvidgning, hvarför skulle vi då icke antaga detta herr von Friesens förslag? Jag ber därför att få yrka bifall till detsamma.

Herr Hedin i Stockholm: Jag skall, hvad sjelfva saken angår, helt kort gifva till känna, att, ehuru jag visst icke vågar på förhand säga, huru jag skulle förfara, om jag stode inför ett afgörande votum öfver ett förslag, som medgäfvde allmän rösträtt, men höjde rösträttsåldern, jag dock, då här icke är fråga om något sådant och då man uppenbarligen med en sådan eftergift nu icke kan vinna en enda röst från de disciplinerade motståndarnes sida och från de tveksammes endast några få opålitliga anhängare, som i nästa ögonblick åter skulle falla ifrån, icke för ett ögonblick kan komma på den tanken att rösta för något så omotiveradt — för hvilket icke något vare sig rationellt eller erfarenhetsskäl talar — som en höjning af valrättsåldern från 21 till 25 år. I ett land som vårt, der civila myndighetsåldern är 21 år och der allt ifrån 1810 års riksdagsordning 21 år varit den stadgade politiska myndighetsåldern, der man anser den unge mannen mogen att vid 21 år åtaga sig familjefadrens pligter, der man anser ynglingen efter fylda 20 år mogen att föra vapen för landets försvar, der man med vederbörande domkapitels medgifvande anförtro den unge mannen redan vid 20 år att öfvertaga lärarens och uppfostrarens kall såsom ledare af en folkskola, der skulle han, säger jag, han, åt hvilken vi anförtro dessa tjogtals barn, gossar och flickor, icke blott för att han skall plugga lexor i dem, utan för att han skall *uppfost* dem, icke vara mogen att gå till valurnan lika väl som den mycket mindre bildade mannen på 25 år. Nej, om något sådant kan jag icke vara med. Detta antager jag, att kammaren väl känner förut, men jag har velat säga det till förklaring, om jag icke kommer att deltaga i den blifvande omröstningen.

Skälet, hvarför jag begärde ordet, var närmast det, att, då jag, som nödgats aflägsna mig en stund för att söka hvila, återkom in i kammaren, jag hörde grefve Hamilton tala om ett här framställt förslag till ändring af utskottets motivering. Jag har en gång förut hört ett

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

sådant förslag framställas här i kammaren, och jag sökte då enskildt göra gällande, att en ändring af ett utskotts motivering är helt och hållet omöjlig. Men då man den gången icke lyssnade härtill, skall jag åtminstone nu, då ett sådant tillfälle för andra gången erbjuder sig, icke genom min tystnad göra mig medbrottslig i något af det oerhördaste, som ett geni någonsin kunnat uttänka. Så länge ett utskott sitter och diskuterar en fråga, har utskottet naturligtvis rätt öfver sin motivering liksom öfver den hemställda det beslutar, men sedan utskottet slutat sina öfverläggningar och afgifvit sitt utlåtande, har icke ens utskottet sjelft någon magt öfver utlåtandet; och hvad kammaren beträffar, är den, äfven om den fattar hundra tusen beslut om ändring af ett utskotts motivering, fullkomligt urståndsatt att ändra denna motivering. Motiveringen står qvar, huru många beslut om ändring kammaren än må fatta. Jag vet nu icke, om kammaren möjligen skulle kunna tilltro sig att göra en autodafé på alla de exemplar af denna utskottsmotivering, som finnas tryckta, men äfven om kammaren gör detta, så är och förblir dock utskottets motivering oförändrad intill tidernas ände. Jag tror icke, att kammaren skulle vilja begå en sådan kolossal dumhet, för hvilken den skulle få skämmas, så länge den har hufvud qvar att skämmas med.

Herr Ivar Månsson: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen icke tänkt att begära ordet i denna fråga, men jag kan icke underlåta att i korthet uttala min afvikande mening gent emot de uttalanden, som här rigtats mot utskottets betänkande.

Man har först och främst sagt, att denna konstitutionsutskottets hemställan icke har afseende äfven på det von Friesenska förslaget. För min del kan jag emellertid icke fatta det rättmätiga i ett sådant påstående. Utskottet begär ju i denna kläm en fullständig och allsidig utredning, och då måtte väl deri ligga äfven en begäran om utredning, i hvad mån hänsyn kan tagas till det af herr von Friesen framburna förslaget. Jag kan således icke förstå, huru man kan förneka, att majoritetens förslag icke äfven berör herr von Friesens förslag, då, så vidt jag vet, ingen ifrågasatt, att icke utredning borde ske äfven i det af herr von Friesen angifna afseendet. Utskottet har blott sagt, att det vill hafva utredning äfven i andra afseenden. Det vill hafva utredning om, huru vida det icke vore skäl att stadga direkt, på bevillningen grundad skatt till staten såsom vilkor för rösträtt i stället för att bygga ensamt på den kommunala beskattningen. Man har vidare sagt, att man ville tillse, i hvad mån det vore möjligt att bygga på den här omtalade principen om en graderad skala o. s. v. Man vill hafva frågan utredd i *hela dess vidd*. Kan detta vara något farligt, något, som man måste motsätta sig. Jag förstår icke, hvar grunden till denna rädsla kan ligga. Äro herrarne rädda för utredning, rädda för undersökning i dessa frågor? Hvarför skulle icke utredning få ske, då icke ens de, som förfäktat herr von Friesens förslag, vilja framlägga ett bestämdt förslag till grundlags-

ändring, utan äfven de begära en utredning? Hvarför skulle man då icke vid denna utredning få taga hänsyn till annat än just detta? För min del får jag säga, liksom jag tror att många redan sagt och fortfarande säga, att vi kunna vara med om en utsträckning af den politiska rösträtten och önska, att en reform må kunna ske; men då frågan förra riksdagen förelåg, hade vi endast att välja mellan rent afslag och herr von Friesens reservation. Då kunde vi för vår del icke rösta för annat än afslag. Nu är möjligt att få fram ett annat förslag, afseende en utredning, men det synes vi icke kunna få.

Jag ber att få säga, att min ståndpunkt, liksom, efter hvad jag tror, mångens ståndpunkt är den, att vi icke kunna våga oss på en princip, som enbart grundar den politiska rösträtten på den kommunala. Vi våga det icke, ty om vi behålla de nuvarande grunderna för den kommunala rösträtten, skulle en dylik princip medföra en så total omstörtning af förhållandena i många, ja, i de flesta valkretsar, att det är rent af absolut omöjligt att vara med derom, icke därför, att vi, såsom man sagt, skulle vara rädda om landtrepresanternas platser — något dylikt uttalande har jag aldrig hört hvarken i kammaren eller i något utskott, och jag vet icke, hvarifrån man fått denna uppfattning — utan därför, att magten genom denna princip skulle öfverflyttas i händerna på personer, som icke hafva något att svara med eller något att riskera och som icke hafva tillräckligt förstånd och tillräcklig bildning, att de skulle kunna sköta landets angelägenheter till allmänt väl. — Det är *detta* vi äro rädda för, och det är därför vi icke våga vara med om att bygga ett reformförslag på en princip, beträffande hvilken man icke på förhand kan se, hvarthän den leder. Är det åter så, att man vill föreslå en reform, som bereder rättvisa åt alla håll, då skall jag gerna vara med derom, och så vidt jag vet, finnes det ingen, som skulle motsätta sig en sådan.

Mina herrar, man har t. ex. här sagt, att man nu icke ville rivna upp den gamla striden om förhållandet mellan representationsrätten i städerna och å landsbygden. Men hvarför skall man icke kunna taga äfven denna sida af saken i betraktande? Hvarför skulle man icke få undersöka frågan i *detta* afseende, för att se till, om något borde åtgöras i den rigtningen? Hvarför är man så rädd för det? Fins det någon rimlighet i det förhållandet, att städerna skola vara många gånger starkare representerade än landsbygden? Och om vi skola taga denna sak under ompröfning, böra vi verkligen gå till botten af densamma.

Det är dessa omständigheter — och mycket kunde här vara att tillägga — som gjort, att jag för min del icke kan vara med om herr von Friesens förslag och icke på några vilkor är villig att lemna min röst för detsamma.

Deremot föreligger ett förslag, som innehålles uti den motion, som senare under riksdagen framkommit, och hvarpå utskottet också byggt sitt utlåtande, nemligen att man skulle söka få tillstånd en allsidig utredning och en grundlig pröfning af denna fråga. Och jag tycker,

Angående
reform af
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Ports.)

mina herrar, att vi skulle kunna vara med derom och icke företaga något i denna sak, innan vi fått se verkningarna och resultatet af en sådan utredning. Första Kammaren har redan antagit detta förslag, och jag tror, att om vi vilja vara med om att få någon förändring till stånd, är det på tid, att vi också sätta denna apparat i gång och besluta i samma riktning. Genom denna utredning skulle ju herr von Friesen och hans anhängare, som äro så ifriga att drifva på reformen, äfven få frågan klargjord ur den synpunkt, som för dem är bestämmande, liksom å andra sidan vi icke behöfva tvifla på, att man skulle taga hänsyn till *vår* synpunkt vid denna utredning.

Jag tror således, att vi böra kunna mötas på den bogen att i hufvudsak taga det förslag, som framlagts af konstitutionsutskottet. Jag anser det dock vara rimligt, att man vill hafva någon ändring i utskottets utlåtande, och af åtskilliga talare ha också framstälts ändringsförslag med afseende på motiveringen. Ty äfven jag anser, att deri finnas saker, som äro föråldrade och därför icke böra tagas i betraktande vid en blifvande utredning. Man kan dock förstå, att det inom utskottet funnits personer, som hållit på dessa saker och därför velat ha fram dem i förslaget. Mig synes därför, att kammaren godt kunde stryka denna del af motiveringen och ändå få fram allt hvad den vill hafva sagdt beträffande denna reform.

Det är på dessa skäl, herr talman, som jag anhåller att få yrka bifall till det förslag, som baron Barnekow framlagt, med afseende såväl å dess motivering som kläm.

Häruti instämde herrar *Hjelmérus, Larsson* i Mörtlösa, *Sjöberg, Zakrisson, Bengtsson* i Häradsköp, *Johansson* i Afösa, *Erickson* i Bjersby, *Eriksson* i Lindehult, *Andersson* i Löfhult, *Jönsson* i Mårarp, *Carlsson* i Norra Smedstorp, *Bengtsson* i Bjernalt och *Larsson* i Presstorp.

Som tiden nu var långt framskriden samt åtskilliga talare anmält sig för yttrandes afgifvande, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag skulle fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3.35 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.